

ANOTÁCIE

SEGEŠ, Vladimír. *KEĎ RACHOTILI ZBRANE A ZVUČALI POLNICE. VOJNY, BOJE A BITKY V NAŠEJ MINULOSTI OD NAJSTARŠÍCH ČIAS DO KONCA STREDOVEKU.* Bratislava: Vojenský historický ústav, 2024, 271 s. ISBN 978-80-69060-04-3.

Vladimír Segeš je autorom známym (nielen) z prostredia vojenských dejín. Už jeho kniha *Od rytierstva po žoldnierstvo* z roku 2004 je dôležitým vedeckým spracovaním dejín stredovekého vojenstva na území Slovenska. Jeho najnovšia kniha je v istom zmysle podrobnejšia, vychádza z veľkého množstva jeho starších prác a článkov venujúcich sa vojenským dejinám územia Slovenska. Je napísaná prítlačlivým štýlom a nájde v nej svoj čitateľský úžitok tak laická, ako aj odborná verejnosť.

Kniha je štruktúrovaná chronologicky a jej ťažiskom je vývoj stredovekého vojenstva na území dnešného Slovenska. Prológ knihy tvorí vývoj vojenstva v praveku a v staroveku. Pokiaľ ide o antické dejiny, územie Slovenska zohráva skôr epizodickú úlohu, keďže v knihe sú opísané najdôležitejšie vynálezy starovekého sveta v oblasti vojenstva. Význam územia Slovenska potom narastá s ohľadom napríklad na prítomnosť Keltov u nás alebo na markomanské vojny (166 – 180). Predsa však pozastavenie sa pri období pravekého Slovenska ukazuje, akou prirodzenou súčasťou ľudskej prirodzenosti je výroba zbraní a napokon aj násilné konflikty medzi ľuďmi a skupinami ľudí navzájom. Aj archeologický materiál je tak zaujímavým prameňom pre poznanie dejín vojenstva a majme na pamäti, akou dôležitou súčasťou života boli vojny hoci aj v dobe bronzovej a v dobe železnej.

Omnoho väčšia pozornosť je v knihe venovaná obdobiu stredoveku, čo v podstate v dejinách Slovenska znamená obdobie po objavení sa Slovanov od prelomu 5. a 6. storočia. Vladimír Segeš si tu dobre všíma ťažkosti s periodizáciou stredoveku, ktorý ako pojem je síce dostatočne vžitý, no predsa len nereprezentuje logicky určené historické obdobie. Aj podrobnejšie triedenie stredoveku (raný, vrcholný, neskorý) zásadne nelícuje s etapami

vo vývoji vojenstva, ale mohli by sme rovnako poznamenať, že táto periodizácia nie je veľmi nosná ani z pohľadu hospodárskych a sociálnych dejín. Napriek tomu by sa dalo zamýšľať nad istou väzbou medzi sociálnymi a hospodárskymi dejinami na strane jednej a vojenskými na strane druhej. Spomeňme len vytvorenie „barbarskej“ Európy raného stredoveku, budovanie nových mocenských štruktúr 9. – 11. storočia či vznik šľachty a feudalizáciu spoločnosti v 13. storočí. To všetko malo nespochybniteľný význam pre organizáciu vojenstva v našom priestore. V. Segeš preto do rozpravy o dejinách vojenstva v 13. storočí veľmi logicky zaradil aj analýzu Zlatej buly Ondreja II. z roku 1222 určenú pre servientov (s. 108 – 111).

Zlatá bula z roku 1222 akoby nasmerovala knihu V. Segeša do druhej polovice, ktorú odštartoval pustošivý vpád Mongolov do Uhorského kráľovstva v rokoch 1241 – 1242. Tento zničujúci konflikt je zaujímavou ukážkou kontrastu medzi európskym a cudzím vojenstvom. Už v predošlých kapitolách zmienené krížové výpravy boli presne takýmto príkladom, hoci tu boli protivníkmi turecké (seldžucké), prípadne iné (egyptské) jednotky s odlišnou taktikou boja, s inými zbraňami a inou kultúrou vojny. Dominancia ľahkej jazdy a boja z diaľky predstavovala pre európske jednotky navyknuté na kontaktný súboj tvrdý oriešok, no napriek tomu bol výsledkom dočasný úspech križiakov vo Svätej zemi. V Uhorsku to boli práve mongolské jednotky, ktoré predstavovali takúto novú a mimoriadne ničivú skúsenosť pre dezorganizovanú domácu obranu. Tá si mohla vyskúšať v Zlatej bule ustanovenú povinnosť brániť krajinu pred nepriateľmi v praxi. Výsledok bitky na rieke Slanej je notoricky známy, kniha však pomerne podrobne mapuje taktiku oboch vojsk, prípravu na boj i jeho priebeh. Najmä výsledok bitky bol tristný a viedol k vyše roka trvajúcej pustošii krajiny. To malo za následok množstvo zmien v uhorskej spoločnosti i v organizácii obrany celej krajiny.

Niektorí historici veľmi správne poznamenávajú, že vojna bola natoľko bežnou a priro-

dzenou súčasťou stredoveku, že rok bez vojny sa mohol zdať zaznamenaniahodnou zvláštnosťou. Konflikty sa tak nevyhli ani druhej polovici 13. storočia, pričom – čo je asi pre toto obdobie typické – dominovali vojenské strety vo vnútri Uhorska medzi členmi vládnucej dynastie a neskôr medzi jednotlivými oligarchickými skupinami. Tým sa dostávame k obdobiu uhorského vojenstva v rámci tzv. feudálnej anarchie.

Nasledujúcim podkapitolám je tak venovaná ďalšia časť vojenských dejín Uhorska, a tým bol súboj o trón po smrti Ondreja III., víťazná vojna Karola Róberta proti uhorským oligarchom, a potom aj jeho početné reformy, ktoré mali svoje dôsledky aj pre vojenstvo a obranyschopnosť krajiny. Azda najdôležitejším medzníkom vo vývoji vojenstva v neskorom stredoveku sa tak stal súmrak rytierstva a presadenie sa husitskej bojovej taktiky, ktorá umožňovala menej početným husitom víťaziť nad presilou katolíckych jednotiek. To už Uhorsku vládol Žigmund Luxemburský, počas vlády ktorého sa po dlhých desaťročiach preniesli vojny priamo na domáce územie. Husitské vojny reprezentovali len časť týchto stretov, Uhorsko zasiahli od začiatku roka 1428 a pokračovali šesť dlhých rokov.

Napokon, aj žigmundovské obdobie je obdobím pokusov o vojenské reformy. Ich neúspech akiste prispel k tomu, že po smrti najdlhšie vládnuceho stredovekého kráľa v Uhorsku (1437) pokračovali v krajine vnútorné rozbroje i neschopnosť zabrániť vojenským intervenciám zvonka. Konsolidácia pomerov tak na rozdiel od začiatku 14. storočia prišla zvnútra Uhorska v podobe Jána Huňadyho a jeho syna Mateja, z ktorého sa stal v roku 1458 kráľ. Jeho vojenské a organizátorské schopnosti prezentuje autor knihy pasážami z Bonfiniho knihy *Rerum Hungaricarum decades* i z kráľovskej korešpondencie.

Epilógom uhorského stredoveku je potom obdobie vlády kráľov z Jagellovskej dynastie. V. Segeš ukazuje, ako sa sčasti neschopnosť a sčasti zastaranosť a nepružnosť organizácie vojenstva prejavili na rozvrate moci v podobe povstania a napokon katastrofálnou porážkou Uhorska pri Moháči 29. augusta 1526. Tá zmietla nielen uhorské vojsko, ale aj celú v bitke zúčastnenú elitu

krajiny. Tým sa symbolicky končí uhorský stredovek, nekončia sa však ani zďaleka dejiny vojenstva.

Pri predmetnej knihe V. Segeša treba okrem jej obsahu spomenúť aj grafickú stránku diela, ktoré obsahuje veľké množstvo obrázkov, fotografií, máp či rôznych schém, z ktorých azda najdôležitejším obohatením sú schémy významnejších stredovekých bitiek. Autorovi sa tak darí plastickejšie čitateľovi opísať, ako približne stredoveká bitka vlastne vyzerala. Napriek obmedzeným možnostiam aj v stredoveku existoval široký priestor pre plánovanie, stratégiu bojov, lešť či predstierané útoky.

Na knihe je pomerne zreteľne vidieť, že ambíciou jej autora nie je iba deskriptívny popis dejín vojenstva, vojen a bitiek, ale aj vzťah vojenstva a politických, sociálnych a sčasti aj hospodárskych dejín. Dejiny vojenstva môžeme v istom ohľade vnímať aj cez stredovekú každodennosť, ak uvážime, že pre úzko profilované skupiny obyvateľstva išlo o obživu, prípadne pre šľachtu išlo o otázku cti, povinnosti, vernosti a napokon aj možnosti nadobudnúť majetok vo forme darov či (bežnejšie) koristi. Význam hospodárskej podpory vojny, vplyvu ročných období či dobovej sociálnej mentality si môžeme uvedomiť v úvode 2. kapitoly (s. 39 – 45).

Autorova kniha zároveň nie je, ako sám upozorňuje, oslavou vojenstva (s. 7), ale zdrojom poznania o dejinách vojenstva. Skúmanie vojenských dejín je dôležité pre nadobúdanie skúseností jednotlivými armádami celého sveta. Aj súčasné vojny vo svete, z ktorých najbližšie nášmu priestoru prebieha na Ukrajine, sú vo výsledku ťažko predpovedateľné, no pri ich plánovaní – či už zo strany agresora alebo obeť – dochádza k spracovávaniu najnovších technologických vymožeností i historických poznatkov. To všetko ukazuje na význam dejín vojenstva. Pri náraste významu vojenstva v budúcnosti tak bez pochyb narastie aj dopyt po prácach, ako je táto. Medzi nimi by malo byť, ako píše autor v závere (na s. 247), aj pokračovanie knihy V. Segeša o vojenstve v novoveku a v modernej dobe.

Miroslav Lysý

СТАМБОЛИЈА, Небојша. *СПИСКА ДРЖАВНА СТРАЖА 1942-1944*. Београд : Институт за савремену историју, 2021, 445 стр., илустр., ISBN 978-86-7403-257-2.

Autor Nebojša Stambolija patří mezi srbské historiky střední generace (nar. 1982). Jeho zájmem jsou vojenské formace kolaborantů na území okupovaného Srbska v druhé světové válce, historie lékařství a jugoslávsko-polské vztahy. Kniha *Srbská státní stráž 1942-1944* přináší detailní obraz o Srbské státní stráži jako specifické bezpečnostní formaci srbské vlády generála Nediće podřízené německým okupantům, kteří jí nikdy plně nedůvěřovali. Srbská státní stráž se pokoušela zavést pořádek na území okupovaného Srbska. V této snaze sváděla boje s prokomunistickými partyzány, ale také i s ravnogorským hnutím odporu srbských četníků, i když mezi nimi činila podstatné rozdíly. Autor zvolil chronologicko-tématický princip a rozdělil knihu na šest ucelených celků. *Srbsko za okupace koncem roku 1941 a začátkem roku 1942* (s. 15-64), zde je analyzována situace od počátku války v dubnu 1941 do vybudování Srbské státní stráže v březnu 1942, německý okupační režim a příčiny, které vedly k povstání. Zvláštní pozornost je věnována kolaborantským ozbrojeným formacím a jejich úloze při potlačení povstání. Autor se věnuje zřízení srbské rady komisařů, která vyústila do vytvoření „autonomní“ vlády národní spásy pod vedením arm. gen. Milana Nediće, nevynechává počátky odboje komunistů a srbských četníků ravnogorského hnutí ústící do ozbrojeného boje proti německým okupantům a srbským kolaborantům. Ozbrojené síly srbské vlády národní spásy tvořily žandarmerie a policie, k nim se postupně přidružilo 23 srbských tzv. poddůstojnických ozbrojených oddílů a 12 dobrovolnických oddílů tvořených omladinou národního hnutí „Sbor“ Dimitrije Ljotiče. Po uzavření dohody s Němci 26. srpna 1941 část srbských četníků pod velením vojvody Koste Pečanace začala koordinovat své akce s Nedičovými silami, vzdala se sabotáží a soustředila se na boj s partyzány, část odmítla dohodu s Němci a přidala se k srbským četníkům Dragoljuba Mihailoviće.

Zřízení a organizace Srbské státní stráže (s. 65-173), zde se autor detailně zabývá okolnostmi, za jakých byla stráž formována a jakou úlohu v tom hráli němečtí okupanti. Stráž vznikla koncem února 1942 a postupně se podle válečných podmínek v terénu skládala z velitelství, polní stráže jako náhrada žandarmerie, městské stráže (včetně Srbské státní stráže správy města Bělehrad), pohraniční stráže, hasičské stráže, hospodářské policie, stráže železniční bezpečnosti, rychlých jednotek (motorizovaného oddílu, prvního praporu, druhého praporu, druhého železného pluku), táborových jednotek. Disponovala službami soudnictví, zdravotnictví, intendantura, hudba, zpravodajská služba. Teritoriálně se dělila na oblastní, krajské a okresní velitelství. Vydávala vlastní Věstník Srbské státní stráže. Disponovala vlastními školami.

Srbská státní stráž v okupovaném Srbsku 1942-1944 (s. 175-280), zde autor chronologicky popisuje změny ve struktuře a organizaci stráže a nejdůležitější bojové akce. Stráž provázelo slabé vybavení a vyzbrojení. Byla pomocnou formací německých okupantů a byla jim plně podřízena. První větší ofenzíva v období červenec-srpen 1942, na které se podíleli příslušníci stráže, tzv. Aćimovićeva ofenzíva (podle jména srbského ministra vnitra), měla za cíl eliminovat partyzánské síly v jižním a jihovýchodním Srbsku. Dosáhla polovičného úspěchu. Autor se dále zabývá Srbskou státní bezpečností, která vznikla v srpnu 1942 jako policejní formace, do níž byly začleněny všechny kolaborantské bezpečnostní síly a jejímuž šéfovi bylo podřízeno i velitelství stráže. Německé okupační orgány se rozhodly v roce 1942 pro jejich nespolehlivost a nedisciplinovanost rozpustit četnické oddíly Koste Pečanace. Někteří jejich příslušníci vstoupili do polní nebo pohraniční stráže, jiní se přidali k četnickým oddílům Draže Mihailoviće, nebo skončili v zajetí, část byla poslána domů. Kosta Pečanac se odebral do Soko Banja (vých. Kruševac), kde byl v květnu 1944 zlikvidován srbskými četníky na přímý rozkaz Mihailoviće. Stráž byla schopna reálně fungovat pouze pod německým velením proti partyzánům (tzv. partyzánským-komunistickým bandám), jinak se množily dezercer a infiltrace Mihailovićových četníků (tzv. ilegálních oddílů) do je-

jích řad, takže stráž nebyla způsobilá proti nim bojově vystoupit a byla od nich odzbrojována. Tomu se snažili Němci zabránit zatýkáním příslušníků stráže a širokou akcí proti ravno-gorským silám četníků. Největší samostatnou akcí stráže během války se stala v červnu 1944 bitva u vesnic Vrelo, Kravlje a Gojmanovac u Aleksince (sev. Niš), která skončila její plnou porážkou. V září 1944 již partyzánské síly ovládaly jižní, západní a východní Srbsko a blížily se k Bělehradu. Všechny kolaborující „nacionální“ srbské síly, četníci, příslušníci stráže a dobrovolnických oddílů se rozhodly společně proti partyzánům vystoupit. Němci však 1. října 1944 rozpustili vládu gen. Nediće a zbylí příslušníci stráže vstoupili do Mihailovičova četnického Jugoslávského vojska ve vlasti a vytvořili Srbský úderný sbor. Autor se dále zabývá zločiny, kterých se dopustili příslušníci stráže: zabili 2554 osob, 11 245 zranili a 41 654 zbavili svobody.

V sestavě Jugoslávského vojska ve vlasti – Srbský úderný sbor (s. 281-306), autor se zde zabývá dalším osudem bývalých příslušníků stráže, kteří se počátkem října 1944 připojili k četnickému Jugoslávskému vojsku ve vlasti a vytvořili Srbský úderný sbor o třech neúplných divizích. Sbor byl z velké části zničen koncem roku 1944 partyzány v západním Srbsku a východní Bosně, jeho zbytek se přesunul do Vídně, následně se připojil k „nacionalistickým“ silám ve Slovinsku a na konci války se vzdal spojeneckým vojskům v Itálii. *Mezi válečnými spojenci a politickými a vojenskými protivníky* (s. 307-330), zde se autor snaží objasnit komplikovanou úlohu stráže mezi svými spojenci a nepřáteli. V jedné části se zabývá vztahy se spojenci, stupněm závislosti na německých okupantech a ilustruje i vztahy se Srbským dobrovolnickým sborem, četníky Koste Pečanace a bulharskými okupačními silami. V druhé části podává obrázek o složitých vztazích s četnickým Jugoslávským vojskem ve vlasti, které bylo jednou spojencem a jednou nepřítelem. Třetí část je věnována jedinému skutečnému nepříteli, a tím bylo partyzánské hnutí. *Portréty* (s. 331-373) přináší biografie dvou velitelů stráže, pak je zde analyzován důstojnický sbor ve svém celku za využití 664 dochovaných zápisů důstojníků, jeho početní stav, životní standard,

morálka, soukromí a každodenní život. Dále si autor všímá obdobně poddůstojnického sboru a strážníků. Přílohy knihy (s. 383-424) obsahují jmenovitě složení velitelského sboru stráže za období její existence.

Oldřich Pejs

BINAR, Aleš. *BITVA O MORAVSKOU OSTRAVU. POSLEDNÍ NASAZENÍ NĚMECKÉ 1. TANKOVÉ ARMÁDY (1945)*. Hlučín : Muzeum Hlučínska, 2025, 351 s., ISBN 978-80-907054-5-6.

V loňském roce jsme si připomínali kulaté výročí řady událostí spojených s koncem druhé světové války. Uvedené příležitosti využilo množství autorů a vydavatelství a na knižní trh se tak dostala řada publikačních titulů věnujících se souvisejícím tématům této novodobé vojenské historie. Knižní produkci na jaře roku 2025 zajímavě obohatilo taktéž Muzeum Hlučínska, a to publikací historika Aleše Binara z brněnské Univerzity obrany s názvem *Bitva o Moravskou Ostravu – Poslední nasazení německé 1. tankové armády* (1945).

Samotná problematika moravsko-ostravské operace, tedy největšího vojenského střetnutí druhé světové války na českém území, se již v minulosti stala s různou kvalitou a intenzitou předmětem zájmu jak ze strany profesionálních historiků, tak laických badatelů. Pro obě skupiny pak bylo ale společné, že celou kampaň popisovaly a hodnotily především pomocí československých (méně pak také sovětských) zdrojů, což na průběh válečných operací nemohlo přinést komplexní pohled.

Aleš Binar si v nově vydané monografii na rozdíl od stávající produkce vytyčil jednoznačný a současně též nesnadný úkol, a to představit a zhodnotit průběh bitvy právě s ohledem na bojové nasazení německého protivníka, tedy 1. tankové armády. Sám autor není na poli uvedené problematiky žádným nováčkem. Nepřekvapí nás tak, že představovaná publikace staví na jeho doplněné a upravené habilitační práci, která byla v roce 2021 úspěšně obhájena na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě. Jak habilitace, tak nově vydaná publikace staví na mnohaletém a původním archivním

výzkumu, který Aleš Binar realizoval (a stále v rámci dalších výzkumů realizuje) v archivní instituci, která je pro poznání německých vojenských dějin stěžejní – v německém Bundesarchiv – Militärarchiv Freiburg im Breisgau.

Práce s autentickou materií německé provenience z konce druhé světové války však sebou bohužel přináší úskalí, jež je dané především jistou torzovitostí dochované pramenové základny. Mnoho důležitých dokumentů zničili v dubnu 1945 sami Němci v důsledku pro ně značně nepříznivého vývoje na frontě. Zvláště je to podle Binara patrné u závěrečných pěti dnů poslední fáze bitvy o Moravskou Ostravu, kdy je pramenný nedostatek již silně patrný a dokumenty, které se zachovaly, se vyznačují značnou stručností.

Binarova kniha disponuje všemi atributy odborné monografie. Autor patřičně rozebírá dosavadní stav studia, pramennou základnu, možnosti a limity poznání a jasně formuluje svůj výzkumný záměr. Pro celkové pochopení seznamuje v prvních kapitolách čtenáře obecně s poměrně složitou problematikou německé branné moci (její organizací, taktikou, velitelským sborem, dalšími ozbrojenými formacemi atd.). Další nezbytné kapitoly se věnují východní frontě v roce 1945, sovětské generální ofenzivě a pak již konkrétně v celé možné komplexnosti 1. tankové armády a samotnému bojišti. Podstatnou část monografie pak zaujímá popis a hodnocení všech tří fází bitvy.

V knize jsou také průběžně, na rozdíl od původní habilitační práce, zvláště představovány osobní medailony (včetně fotografií) příslušníků velitelských struktur 1. tankové armády z dob trvání moravsko-ostrovské operace. Taktéž uvedené biogramy staví na původním archivním výzkumu v personálních materiálech zainteresovaných vojenských osob. Souběžně je autorem představována také klíčová výzbroj a technika německé armády užívaná v průběhu operace. Publikace navíc disponuje jak bohatým obrazovým doprovodem, názornými mapkami, tak také různými přehledovými tabulkami.

Samotná bitva o Moravskou Ostravu probíhala od 10. března do 30. dubna 1945 a měla mnohem větší význam než prosté osvobození širší oblasti tohoto průmyslového centra. Rudá

armáda si od ofenzivy v uvedeném směru slíbala především zajištění nástupišť pro útok proti hlavnímu městu nacistického Německa – Berlínu. Síly německého protivníka, představované v tomto prostoru 1. tankovou armádou (po určitou dobu označovanou též jako armádní skupina „Heinrici“), v této době patřily k nejsilnějším formacím skupiny armád „Střed“ polního maršála Ferdinanda Schörnera. Množství úkolů, kterým musela 1. tanková armáda v průběhu bitvy o Moravskou Ostravu čelit v prostoru Horního Slezska, jihozápadního Slovenska a jak se následně dovíme, tak i v oblasti jižní Moravy, si podle Binara u ní vynutilo postupně vzrůstající početní stav, kdy se počty 1. tankové armády pomalu vyrovnávaly některým německým skupinám armád. Přes to všechno německé síly musely čelit protivníkovi, který disponoval nejenom větším množstvím lidských i materiálních zdrojů, ale také, a to není podle autora knihy nepodstatné, početnějšími velícími strukturami.

1. tanková armáda navzdory tomu prokázala jistou odolnost. Zvláště první fáze bitvy totiž Rudé armádě nepřinesla výsledky, ve které doufala. V prvé řadě kvůli tomu, že Němci odhalili záměry 4. ukrajinského frontu a do prostoru chystaných úderů přesunuli posily. Zde Binar také vzpomíná na využití bývalého československého pohraničního opevnění. Němci ho sice k obraně připravovali, avšak podle autora v konečném důsledku sehrálo, navzdory celkem zažitému mínění, pouze lokální význam. Narychlo aktivované objekty předmnichovského opevnění se tak rozhodně nestaly bezprostřední příčinou pomalého postupu Rudé armády. Podobně autor bourá zažité představy o účasti příslušníků Waffen SS. Právě ty měly u 1. tankové armády pouze okrajový význam, přičemž v bitvě o Moravskou Ostravu se pak nenacházely vůbec.

K obratu dochází v polovině dubna roku 1945. Dne 15. dubna Rudá armáda nasadila v rámci třetí fáze bitvy doposud největší síly. Německé velení, ačkoli opětovně sovětské záměry znalo, již nemělo prostředky novému náporu účinně čelit. Situaci na německé straně navíc zkomplikoval fakt, že 1. tanková armáda přebrala zodpovědnost za jihozápadní Slovensko a taktéž za jižní Moravu. Zvláště brněnské bojiště spotřebovalo jak dostupné

zálohy a nakoniec také frontové svazky, ktoré museli Nemci vyvázat od Moravskej Ostravy.

Právě průnik Rudé armády na jižní Moravu, jež bytostně postavení 1. tankové armády ohrozil, měl pro průběh bitvy o Moravskou Ostravu rozhodující význam. Podle autora nejpozději 19. dubna 1945 německé velení uznalo obranu prostoru Moravské Ostravy za neúčelnou a začalo na Brněnsko přesouvat všechny disponibilní jednotky. Poslední fáze bitvy o Moravskou Ostravu tak z německé strany měla charakter boje na zdrženou s cílem zajistit spořádaný ústup. Ztráta Moravské Ostravy byla z německé strany podle Binara plánována, o čemž svědčí také připravená záchytná linie na jihozápad od města.

V závěru publikace Binar přichází také s odhadem ztrát německých sil, které navzdory jisté pramenné nouzi shledává nižší, než dosavadní tuzemská historiografie. Současně jako neudržitelnou označuje tezi, že Rudá armáda podnikla útok proti Moravské Ostravě tak, aby zachovala její průmyslové možnosti. Binar uvádí, že rozvíjet nepřímé údery proti větším městským sídlům byla v té době zavedená sovětská praxe.

Taktéž Sověti museli v průběhu operace čelit řadě limitů. Prioritou byl již zmíněný postup na Berlín, čemuž se musely přizpůsobovat také ostatní sovětské formace. Aleš Binar uvádí, že navzdory stereotypům o Rudé armádě jako o vojsku disponujícím nevyčerpatelnými zdroji, byly pro 4. ukrajinský front tenčí se prostředky podobně tíživé jako pro síly německého protivníka. Převaha Sovětů postupně klesala, a to z 2,5 ku 1 na počátku bitvy, až po 1,6 ku 1 v závěru střetnutí. Moravsko-ostravská operace se v rychlosti postupu také řadí k jedněm z nejpomalejších sovětských ofenziv závěru druhé světové války.

Práce historika v podstatě nikdy nekončí. Ani autor nepovažuje své dílo za konečnou syntézu bitvy o Moravskou Ostravu. Navíc přiznává, že z objektivních důvodů nemohl rovným dílem stavět na německých a sovětských pramenech. Nicméně doufá, že se ke vyšší uvedenému cíli alespoň přiblížil. Nám nezbyvá nic jiného než publikaci popřát čtenářský zájem a v blízké budoucnosti také podrobnou recenzi.

Milan Vyhlídal

ONDREJÁK, Peter – HÁJEK, Miroslav – BENKO, Erik. *PALUBNÁ LETECKÁ VÝZBROJ A VÝSTROJ 20. STOROČIA V ZBIERKACH STM – ML V KOŠICIACH.* Košice : Slovenské technické múzeum, 2024, 282 s. ISBN 978-80-8290-013-5.

Od okamihu, keď bolo lietadlo primárne použité k bojovej činnosti, predstavujú zbraň, zbraňové systémy a prístroje s tým súvisiace, umiestnené na palube lietadla, špeciálnu oblasť, ktorá je vo vojenských dejinách ľudstva síce mladá, ale čoraz rozmanitejšia. Vzhľadom na geopolitické postavenie Československa po roku 1945 a naše členstvo vo Varšavskej zmluve letecká výzbroj počas studenej vojny vychádzala z požiadaviek sovietskeho letectva.

Pre verejnosť boli v minulosti odhalené čiastkové informácie v tomto smere v rôznych odborných periodikách. Sústredenejší pohľad prišiel vo forme známejších publikácií od rešpektovaného českého autora Ľubomíra Popelínskeho, ktorý pôsobil ako konštruktér, vysokoškolský učiteľ a zároveň aj ako spisovateľ. Tento autor so svojimi spolupracovníkmi priniesol ako prvý v našich podmienkach detailnejší, ucelený pohľad na streleckú a raketovú výzbroj lietadiel.

Zo zahraničných publikácií treba spomenúť diela ruského autora Alexandra Borisoviča Širokorada, ktoré aj napriek ich obmedzenej dostupnosti pre česko-slovenských čitateľov mohli byť bohatým zdrojom informácií, hoci sa prekladu do českého alebo slovenského jazyka nedočkali. Avšak v danom čase, ako i dnes, ponúkajú komplexný historický prehľad svetovej, ale najmä sovietskej leteckej hlavňovej výzbroje spolu s municiou, z ktorej sa mnoho dostalo do služby čs. povojnového letectva, so zvýšeným nárastom v období studenej vojny.

Pri podrobnejšom skúmaní vojenskej časti leteckého parku v rôznych obdobiach kdekoľvek na svete sa vynárajú zbraňové systémy, kanóny, guľomety, bomby, neriadená a riadená raketová výzbroj, zameriavače a ďalšie predmety súvisiace s bojovou funkciou leteckého prostriedku.

Túto skutočnosť si všimajú aj špecializované múzeá a snažia sa v rámci svojich mož-

ností na danú problematiku reagovať. Kolekcia lietadiel prirodzene priťahuje pozornosť hneď na prvý pohľad v akomkoľvek múzeu, avšak vojenská časť letectva sa odlišuje charakterom bojovej funkcie a využitím lietadla ako nosiča zbraní či zbraňových systémov. A práve tejto podstate je venovaná nová publikácia *Palubná letecká výzbroj a výstroj 20. storočia v zbierkach STM - ML v Košiciach*, vydaná odborným kolektívom autorov z Múzea letectva v Košiciach, jednej z pobočiek Slovenského technického múzea. Odborní zamestnanci tu využili svoje vedomosti z predchádzajúcich povolání vo vojenskom letectve a teraz ich zhodnocujú v múzejnej praxi. Prinášajú podrobnejší pohľad do sveta výzbroje lietadiel s dôrazom na naše domáce podmienky a odкрývajú podstatu vojenskej časti letectva a mnohé nepoznané v tomto odvetví. Kniha dokumentuje vývoj vojenského letectva, druhy lietadiel a ich určenie na bojisku – od vzniku prvých mechanických zbraní použitých v prvej svetovej vojne až po súčasné, moderné a sofistikované systémy.

Po úvode je kniha členená na štyri hlavné kapitoly, pričom prvá je venovaná vývoju v období prvej svetovej vojny. Čitateľ sa dozvie aj to, čo zásadne ovplyvnilo charakter a taktiku vzdušného boja na jej frontoch. V druhej kapitole sa postupne oboznámi s tým, čo ďalej vplývalo na vývoj čs. vojenského letectva od medzivojnového obdobia až po prelomové obdobie druhej svetovej vojny, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila smerovanie tejto špecifickej oblasti. Tretia kapitola prináša pohľad na automatické palubné zbrane nemeckého vojenského letectva počas druhej svetovej vojny na príklade stíhacieho lietadla Messerschmitt Me 109 G14/AS, ktoré má svoj konkrétny príbeh a je jednou z atrakcií tamojšieho múzea. Pri povojnových dejinách začína nová éra vývoja čs. vojenského letectva, odkiaľ najrozsiahljšia nosná časť knihy čitateľa chronologicky prevedie až k prelomu 80. a 90. rokov 20. storočia. Čitateľ sa tu postupne, okrem prehľadu leteckej techniky a informácií o časovom období jej nástupu do výzbroje čs. vojenského letectva, oboznámi aj s prehľadom pridelených výzbroje. Obsah je navyše doplnený tabuľkami s údajmi o palubných zbraniach

a systémoch rádioelektronického boja, ktoré boli v čs. vojenskom letectve ako najmodernejšia výzbroj. Spravidelné grafické spracovanie a množstvo fotografií prinášajú tejto publikácii výrazný vizuálny prínos, pričom autori všetko zhrnuli do prívetivého rozsahu 282 strán. Kniha na konci obsahuje aj prehľad použitých skratiek a zoznam obrázkov. Pokiaľ ide o spomenuté grafické spracovanie knihy, bohatý obrazový materiál je prednosťou a zároveň aj nevyhnutnosťou, pretože čitateľ má potrebu danú tému si aj vizualizovať. Pri štúdiu postupne dospeje k tomu, že v knihe nájde iba malé množstvo strán bez vizuálneho prvku. Zvolenú tému by bez tejto stránky nebolo možné spracovať rovnako zmysluplne.

Nezanedbateľným zdrojom podkladov pri vzniku publikácie sa stali aj zbierkové predmety z Vojenského historického múzea v Piešťanoch, ktoré spravuje Vojenský historický ústav Bratislava. Autorský kolektív tak prispel na základe dobrej spolupráce so zamestnancami tejto inštitúcie k pestrému obohateniu novej publikácie. Pri tvorbe knihy sa cenným zdrojom stala aj dokumentácia, dobové predpisy a ďalšie materiály, ktoré neboli bežne dostupné a určené boli iba povolaným osobám. Odstupom času neúprosný vývoj technológií však tieto informácie postupne posunul do roviny sprístupnenia, čo prinieslo možnosť priblížiť túto špecifickú tému širšiemu okruhu záujemcov.

Osobitnú tému takto predstavuje pohľad do sveta riadených a neríadených rakiet. Ako ďalší príklad možno uviesť časť „Bombardovacia výzbroj a jej delenie“, kde čitateľ dostane informácie o základných, pomocných a špeciálnych leteckých bombách. V týchto skupinách nájde konkrétne druhy s popisom ich určenia spolu s fotografickým znázornením. Dozvie sa nielen to, pri akom type lietadiel vo výzbroji existovali napríklad agitačné alebo imitačné letecké bomby, ale aj to, na aký účel slúžili a ako fungovali. Samozrejme, publikácia prináša pohľad aj na menej známe typy výzbroje a výstroje. Ďalšie štúdium poodhalí, že vo výzbroji existovala aj „Nočná orientačno-signálna letecká bomba, farebná navigačná letecká bomba, fotografická bomba...“.

Bola by škoda ďalej prezrádzať ďalšie podrobnosti, s ktorými sa čitateľ môže stretnúť.

Uvedená kniha predstavuje určite zaujímavý súbor informácií pre nejedného priaznivca vojenského letectva či leteckej techniky. Okrem prehľadu prostriedkov vojenského letectva a existujúcej leteckej munície je v nej ukryté množstvo údajov o zariadeniach a prístrojoch súvisiacich s danou problematikou.

Dielo môže poslúžiť odborným zamestnancom v špecializovaných múzeách, modelárom, zberateľom streliva a deaktivovanej munície, čiastočne pre orientáciu i špecializovaným zložkám štátu, ako napríklad vybraným oddeleniam Kriminologicko-expertízneho ústavu PZ SR.

Predstavená publikácia prináša pohľad na výstroj a výzbroj lietadiel od obdobia prvej svetovej vojny takmer až po súčasnosť s dôrazom na zbierkotvornú činnosť Múzea letectva v Košiciach. Prináša pohľad na neznáme skutočnosti, ktoré v minulosti patrili pod označenie „prísne tajné“, pričom nový vývoj v tomto smere bude aj naďalej sprevádzať rúško tajomstva. Pri štúdiu publikácie čitateľ načrie nielen do histórie, ale môže komplexnejšie pochopiť existenciu a význam tejto špecifickej oblasti. Zostáva už len dúfať, že to nie je posledná kniha z tejto dielne, a autori do budúca ešte vyťažia podobným spôsobom potenciál, s ktorým pracujú.

Tomáš Hanich

MATĚJKOVÁ, Viera – PROKŠ, Petr (eds.). *NÁVRAT : ČESKÁ RODINA NA ÚTĚKU ZE SIBIŘE DO VLASTI V LETECH 1919 – 1920.* Praha : Academia, 2023, 117 s., fotogr. ISBN 978-80-200-3432-8.

Vnučka českého repatrianta spolu s historikom Petrom Prokšom edične pripravili vydanie autentických spomienok na zlomovú etapu jednej rodiny na pozadí vojnových a revolučných udalostí v Rusku. Sú to dve verzie spomienok – spomienky matky a dcéry, pochádzajúce z pozostalosti rodiny Kačirkovej.

Samotným spomienkam predchádza odborná stať Petra Prokša, v ktorej sa prierezo-vo zaoberá udalosťami prvej svetovej vojny, aktivizovaním krajanského hnutia Čechov a Slovákov v zahraničí a formovaním vojenských jednotiek ako významnej súčasti čs.

zahraničného odboja. S primárnym zameraním na Rusko pripomína organizovanie Českej družiny, významný úspech čs. streleckej brigády v bitke pri Zborove, vytvorenie armádneho zboru, úspešnú účasť v ťažkých bojoch pri Bachmači proti presile nemeckých a rakúsko-uhorských jednotiek, vplyv ruskej revolúcie a boľševického prevratu na čs. zahraničný odboj, spory čs. legionárov s miestnymi sovietskymi orgánmi, vojenské konflikty s Červenou armádou a nakoniec udalosti počas presunu čs. jednotiek cez Transsibírsku magistrálu do Vladivostoku.

S legionármi sa do vlasti vracali aj mnohí Česi a Slováci, ktorí pôvodne žili a podnikali v Rusku, ale po zmene situácie utekali pred boľševikmi. A jednou z rodín, ktoré boli nútené opustiť svoj novovybudovaný domov a vydať sa na strastiplnú cestu do českej vlasti, bola aj rodina Vojtěcha Kačírku. V. Kačírek odišiel z rodnej stredočeskej obce na konci 19. storočia a vo Volynskej oblasti sa oženil s dcérou českých emigrantov pochádzajúcich z Českej Třebovej. Mladá rodina sa usadila v Kazachstane, v meste Semipalatinsk (dnes Semej), kde sa narodili štyri deti a Kačírek postupne úspešne rozvinul svoje podnikateľské aktivity (sódovkáreň, pivovar). Keďže rodina patrila k bohatšej spoločenskej vrstve a v dôsledku politických zmien po revolúcii v roku 1917 jej hrozilo nielen zabavenie majetku, ale aj perzekúcie, rozhodla sa pre návrat do pôvodnej vlasti.

Spomienky matky a manželky Ruženy Kačirkovej sú obsiahlejšie ako jej dcéry Ludmily. Postupuje striktné chronologicky, začínajúc rýchlym balením najnutnejších vecí a opustením domova koncom októbra 1919. Opisuje začiatok cesty v jedinom zo Semipalatinska vypravenom vlaku, ktorý mal na východ prepraviť srbskú posádku. Nasledovalo trojtýždňové cestovanie v rytme niekoľkohodinovej jazdy a niekoľkohodinového státia, lebo železničná trať bola zatarasená vagónmi bez lokomotív. Keď vlak dohonil súpravu čs. legionárov, rodine sa podarilo prestúpiť do ešalónu 6. pluku (6. čs. strelecký pluk – hanácky). Rodina tak unikla smrti, keďže predchádzajúci vlak potom prepadli a vyrabovali boľševici, srbskí vojaci sa rozutekali a uzamknúť ruskí emigranti

pravdepodobne zamrzli. Ružena Kačirková opisuje päťmesačnú cestu v tepluške s niekoľkými 2- až 3-dňovými zastaveniami na doplnenie paliva, potravinových, prípadne iných zásob. Všima si meniaci sa prírodný kolorit, pri zastávkach domáce obyvateľstvo, spomína na zariaďovanie a zútlňovanie priestoru teplušky, organizáciu práce, spolunažívanie s ďalšími rodinami, spôsob trávenia času detí a mládeže, na nádeje a očakávania detí i dospelých. Napriek tomu, že spomienky zapisuje až v roku 1943, pôsobia živo, zaujímavo, kontinuálne a dávajú tušiť, že ich pisateľka bola odvážnou, húževnatou, starostlivou a inteligentnou osobnosťou.

Koncom marca 1920 docestovali Kačirkovci do Vladivostoku, kde sa po trojtýždňovej pauze a obávanéj vojenskej lekárskej prehliadke nalodili na jednu z najväčších lodí prepravujúcich českých legionárov (America). Po prestávkach v Hongkongu, Singapure, Kolombe, Port Saide loď vplávala do Stredozemného mora a začiatkom júna do terstského prístavu. O prestup do vlaku sa postarali ústretové zdravotníčky Červeného kríža a cez čs. hranice vlak prešiel 10. 6. 1920. Rodinu umiestnili do vojenských kasární v Českých Budějoviciach, odkiaľ po deviatich dňoch cestovala do vytúženého konečného cieľa – rodnej obce Neumětely.

Spomienky dcéry Ludmily Kačirkovej sú podobné ako matkine – obidve zaznamenávajú osobné prežívanie na pozadí politického, spoločenského a vojnového vývoja v Rusku. Gymnazistka sa vracia k bolestnej spomienke na požiar budovy gymnázia, keď hasiči nestíhali hasiť, nepostačovala ani pomoc študentov a prostí ľudia neboli ochotní pomôcť, keďže v dôsledku razantnej propagandy považovali inteligenciu za svojho nepriateľa.

Okrem fotografických príloh z rodinného archívu publikácia obsahuje aj ďalšie dve spomienky Ruženy Kačirkovej – na zoznámenie s budúcim manželom a na svojich rodičov. Nasledujú rodinné medailónky a záver vnučky Viery, ktorý je stručným dopovedaním životného osudu navrátilca. Tak ako musel v sovietskom Rusku zanechať poctivo nadobudnutý majetok, tak prišiel po roku 1948 aj o ten novonadobudnutý v Československu.

Útla knižka vychádzajúca zo známej, veľa-

krát publikovanej faktografie sprostredkúva zaujímavé svedectvo osobného a rodinného prežívania udalostí v historicky závažnom období československých dejín.

Božena Šedová

MANIAK, Marcel. *OSLOBODZOVANIE SLOVENSKA. 226 DNÍ OD KALINOVA PO MAKOV*. Poprad : TabitaArt. 2025. 304 s. ISBN 978-80-973804-5-8.

V Múzeu Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici sa v dňoch 8. – 9. novembra 2023 uskutočnila konferencia s medzinárodnou účasťou „*Druhá svetová vojna a spoločnosť*“, na ktorej historik Jozef Bystrický poukázal na doterajšiu absenciu vedeckej monografie o oslobodzovaní Slovenska v septembri 1944 až máji 1945 na knižnom trhu. Túto medzeru vhodne pri príležitosti 80. výročia skončenia druhej svetovej vojny vyplnila monografia populárneho vojenského historika Marcela Maniaka venovaná práve výseku našich národných dejín od 21. septembra 1944 do 3. mája 1945. Plodný autor viacerých publikácií o vojenských dejinách Slovenska z obdobia druhej svetovej vojny rozdelil svoju knihu po úvode na 20 kapitol, záver, zoznam použitých skratiek, pramene a použitú literatúru.

Úvod monografie obsahuje údaje o stratách sovietskych (63 517), nemeckých (42 000), rumunských (10 435), československých (2 790) a maďarských (1 725) vojakov pri oslobodzovaní Slovenska.

Východokarpatská operácia zahŕňajúca 360 000 vojakov 1. a 4. ukrajinského frontu prebiehala v dňoch 8. septembra – 28. októbra 1944 v snahe prekonať prírodné prekážky aj opevnenia postavené Východoslovenskou armádou a Maďarskou kráľovskou armádou (Hunyadyho a Árpádova línia). V rámci tejto operácie došlo 21. septembra 1944 k oslobodeniu prvej slovenskej obce Kalinovo, 27. októbra 1944 sa slobody dočkala aj bývalá metropola Podkarpatskej Rusi Užhorod.

Karpatsko-duklianska operácia sa odohrávala od 8. septembra do 28. októbra 1944 za súčinnosti 4. ukrajinského frontu arm. gen. I. J. Petrova a 1. ukrajinského frontu mrš. I. S. Koneva, v zostave ktorého bojoval tiež 1. československý armádny zbor (ČSAZ) brig.

gen. L. Svobodu. Jej protivníkom bola Skupina armád Severná Ukrajina, premenovaná 23. septembra 1944 na Skupinu armád „A“ pod velením genplk. J. Harpeho. Autor označil operáciu za najväčšiu vojenskú pomoc Spojencov poskytnutú SNP. Straty Osi predstavovali 52 000 vojakov, sovietskej 38. armády 62 329 bojovníkov a 1. ČSAZ 5 690 vojakov. Priblížené sú v kapitole aj pamätníky 1. ČSAZ vo Vyšnom Komárniku a RKKK vo Svidníku, ako i blízke Údolie smrti.

Východoslovenská operácia, nazývaná archaicky Užhorodsko-ondavská operácia, bola realizovaná vojskami 4. ukrajinského frontu bojujúceho proti nemeckej 1. tankovej armáde a maďarskej 4. armáde od 20. novembra do 31. decembra 1944. Táto najúspešnejšia spojenecká operácia v rámci oslobodzovania Slovenska viedla k oslobodeniu Sniny 25. novembra 1944, Humenného a Michaloviec o 2 dni neskôr, Trebišova v prvý decembrový deň a napokon 2. decembra 1944 aj Sečoviec, ktoré boli na 75 % zničené. Po krutých bojoch v Ruskom sedle mala obec Zvala štyroch Hrdinov Sovietskeho zväzu, najviac zo všetkých sídiel Československa.

Vysoký počet obetí si vyžiadali aj *Boje o Dargovský priesmyk* odohrávané sa v dňoch 9. decembra 1944 až 18. januára 1945. Príslušníci 4. ukrajinského frontu tu prerazili nemeckú obranu Skupiny armád „A“ sústredenú v líniiach Gisela-Stellung, Franz-Stellung a Karl-Stellung. Koncom bojov boli 19. januára 1945 oslobodené aj Košice 18. armádou RKKK genmjr. A. J. Gastiloviča. Vojenským veliteľom mesta sa stal pplk. L. N. Dvorkin a správcom miestnej posádky plk. Ždanov. K spomienkam na vojnové zápolenia slúži Sieň bojovej slávy i pamätník Víťazstvo v Dargovskom priesmyku.

V období 12. januára – 18. februára 1945 sa uskutočňovala *Západokarpatská operácia* 2. a 4. ukrajinského frontu, výsledkom ktorej bolo o. i. oslobodenie Vranova nad Topľou 18. januára 1945 a miest Svidník, Bardejov i Prešov o deň neskôr. Okrem bardejovského Pamätníka vďaka a priateľstva boje pripomína Pamätná izba v Lenartove či pamätník v prešovskom Lesiku delostrelcov.

Podľa oblastí ďalších krutých bojov je pomenovaná kapitola *Branisko a Spiš*.

Vojnové zápasy tu aj v nízkych teplotách – 20° C prebiehali od 11. do 29. januára 1945. Postupne došlo k oslobodeniu Starej Ľubovne (24. januára), Spišskej Novej Vsi, Levoče a Kežmarku (27. januára), o deň neskôr Popradu a napokon 29. januára aj Vysokých Tatier. Autor spomenul tiež existenciu vojenských pamätníkov v Kežmarku a Poprade, ako aj Vojenskú expozíciu Michala Strenka pod Ľubovnianskym hradom.

Vyššie 2 mesiace trvala *Bitka o Liptovský Mikuláš* (2. februára – 4. apríla 1945) medzi vojakmi 4. ukrajinského frontu arm. gen. I. J. Petrova a Skupiny armád Stred genplk. F. Schörnera. Aj keď k oslobodeniu Liptovského Svätého Mikuláša došlo už 3. marca 1945, nemeckým vojskám sa podarilo mesto znovu obsadiť už 11. marca, a tak metropola Liptova sa svojho definitívneho oslobodenia dočkala až 4. apríla. V tejto 2. najväčšej bitke 1. ČSAZ na Slovensku padlo 819 jeho príslušníkov.

Budapeštianska operácia z 29. októbra 1944 až 13. februára 1945 bola zverená 2. ukrajinskému frontu pod velením mrš. R. J. Malinovského. Jeho protivníkom bol veliteľ Skupiny armád Juh genplk. J. Frießner a po ňom od 28. decembra 1944 gen. pech. O. Wöhler. Po oslobodení Šiah 14. decembra 9. gardovým mechanizovaným zborom, ktorého výzbroj tvorili výhradne vozidlá dodané západnými spojencami vrátane tankov M4A2 Sherman, došlo na oslobodenie Levíc 20. decembra a Štúrova (vtedy Parkaň) 28. decembra. Toto mesto však 20. februára 1945 znovu dobyli Nemci a konečnou platnosťou sa miestni obyvatelia dočkali oslobodenia až 28. marca 1945.

Oslobodenie južného Slovenska sa odohrávalo v dňoch 15. decembra 1944 až 11. januára 1945. Po obsadení Tornale 19. decembra sovietske vojská o 2 dni neskôr oslobodili aj Rimavskú Sobotu, 30. decembra zase Filakovo a 5. januára 1945 Veľký Krtíš. V týchto mestách sú umiestnené aj pamätníky venované obetiam druhej svetovej vojny obdobne ako v obciach Cerovo z krupinského a Klenovo z rimavskosobotského okresu.

Časovo kratšia *Komárňanská operácia* (6. – 14. januára 1945) sovietskych a rumunských vojsk 2. ukrajinského frontu útoiacich proti 3. maďarskej armáde predchádzala Zápa-

dokarpatskej operácii. Porazené jednotky Osi v nej stratili 10 000 mužov, 200 tankov a samohybných diel, 180 kanónov a mínometov, 140 automobilov i 100 obrnených vozidiel. Pamiatky na vtedajšie boje sa nachádzajú vo Vojenskom historickom múzeu Pohronský Ruskov.

Miestom ďalších zápolení zo 17. až 24. februára 1945 sa stalo *Hronské predmostie*. Od 17. februára tu prebiehala operácia nemeckej 8. armády a 6. tankovej armády Südwind (Južný vietor) namierenej proti 7. gardovej armáde RKKK. V tejto poslednej úspešnej ofenzíve Nemcov vo vojne a najväčšej tankovej bitke na Slovensku (Soviety stratili 90 tankov a obrnených vozidiel, Nemci zase 156 tankov a stíhačov tankov) došlo k zlikvidovaniu sovietskeho predmostia na Hrone.

V rámci Západokarpatskej operácie sa v dňoch 12. januára – 25. marca 1945 uskutočnila *Stredoslovenská operácia* sovietskych a rumunských vojsk 2. ukrajinského frontu proti nemeckej a maďarskej obrane. O úpornosti bojov svedčí aj skutočnosť, že pokiaľ nemecké jednotky postúpili v októbri 1944 v bojoch proti povstalcov z Lučenca do Zvolena za 4 dni, sovietskym vojakom tá istá cesta trvala v roku 1945 až 2 mesiace. Postupne boli oslobodené mestá Lučenec (14. januára), Rožňava (23. januára), Revúca (25. januára), Brezno (30. januára) a Banská Štiavnica (6. marca).

Banskobystrická operácia ako súčasť Viedenskej operácie RKKK a Rumunskej kráľovskej armády prebiehala od 10. do 30. marca 1945. Po oslobodení Zvolena 14. marca vojská Osi využili na obranu ženijné opevnenia vybudované povstalcami i obyvateľstvom počas SNP v prístupoch k Banskej Bystrici, ktorá slobodu privítala až 25. marca. Oslobodenia sa dočkal 1. apríla aj Žiar nad Hronom a 4. apríla Prievidza. O priebehu dobových bojov sa možno viac dozvedieť v Múzeu SNP v Banskej Bystrici.

Ostravsko-opavská operácia (10. marca – 5. mája 1945) bola zverená príslušníkom 4. ukrajinského frontu, ktorí museli prekonať nemecké opevnenia naväzujúce na predvojnovú československú betónovú Sliezsku bránu. Dňa 26. marca vymenil na čele frontu arm. gen. I. J. Petrova arm. gen. A. I. Jeremenko, ktorému sa po získaní Opavy 22. apríla podarilo 30. apríla obsadiť aj Ostravu.

Najrozsiahlejšia kapitola knihy je nazvaná *Orava, Turiec, Horné Považie a Kysuce* (28. marca – 3. mája 1945). Do týchto zápolení sa zapojili aj príslušníci 1. ČSAZ s novým veliteľom brig. gen. Karlom Klapáľkom. Oslobodené boli mestá Dolný Kubín (5. apríla), Turčiansky Svätý Martin (11. apríla), Žilina a Považská Bystrica (30. apríla), ako aj Čadca (1. mája). Vojenské pamätníky oslobodzovacích bojov sa nachádzajú o. i. v Blatnici, Bystričke, Turanoch, Vrútkach a Stráňavách.

Bratislavsko-brnianska operácia v dňoch 25. marca až 5. mája 1945 predstavovala stret 2. ukrajinského frontu mrš. R. J. Malinovského a Skupín armád Stred mrš. F. Schörnera i Juh gen. pech. O. Wöhlera nahradeného 6. 4. genplk. L. Rendulićom. Po oslobodení Nitry 30. marca, Galanty o deň neskôr, Trnavy 1. apríla a Topoľčian 2. apríla, prebiehali najťažšie boje o Bratislavu. Zapojili sa do nich aj námorníci Dunajskej vojnovnej flotily kontradm. G. N. Cholost'jakova.

Boje medzi Hronom a Váhom sa odohrávali od 25. marca do 30. apríla 1945, pričom jednotkám 2. ukrajinského frontu pozostávajúcimi zo sovietskych a rumunských vojsk sa podarilo v ich priebehu oslobodiť Zlaté Moravce (28. marca), Nové Zámky (29. marca), Komárno (30. marca), Piešťany (4. apríla), Bánovce nad Bebravou (5. apríla), Nové Mesto nad Váhom (7. apríla) i Trenčín (10. apríla). Zaujímavé vojenské pamiatky sú umiestnené v Zliechove, Starom Tekove a Kalnej nad Hronom.

Aprílový prechod frontu západným Slovenskom je predmetom kapitoly *Cez Považie a Záhorie na Moravu* (1. – 11. apríla 1945). Z moci ustupujúcich nemeckých a maďarských vojsk sa postupne oslobodenia dočkali v rámci oslobodzovacích bojov 5. apríla Malacky, 7. apríla Senica, o deň neskôr Myjava a nakoniec 11. apríla Skalica. Z pamiatok vojnových udalostí boli textovo i fotoreprodukciami spomenuté vojenské pamätníky v Jánovciach, Jablonici a Borskom Mikuláši.

Predposledná kapitola *Oslobodenie Bratislavy* (2. – 4. apríla 1945) zachytáva priebeh bojov o slovenskú metropolu. Táto bola vyhlásená za „Pevnosť Bratislava“ (Festung Pressburg) s veliteľom plk. C. von Ohlenom, jej obranné pásmo pozostávalo z 3 línií. Jednotkám sovietskej 46. armády, 7. gardovej

armády, 5. leteckej armády, 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny. Dunajskej vojnej flotily i 2. rumunskému tankovému pluku sa podarilo hlavné mesto Slovenska oslobodiť 4. apríla, o deň neskôr svojich osloboditeľov uvítala aj Petržalka.

Záverčná kapitola *Vojnové cintoríny na Slovensku* uvádza údaj o 9 179 vojnových hrobách registrovaných z obdobia 2. svetovej vojny v ústrednej evidencii Ministerstva vnútra SR. Na našom území spí podľa autora svoj večný sen 93 000 padlých vojakov druhovojnového globálneho konfliktu na 22 vojnových cintorínoch. Najväčší cintorín vojakov ZSSR je v Michalovciach (17 748 pochovaných), Rumunsko vo Zvolene (10 382 obetí), Nemecko vo Važci (7 839 padlých) a ČSR v Liptovskom Mikuláši (1 361 mŕtvych).

Prínos prezentovanej monografie spočíva predovšetkým v prvom komplexnom zábere priebehu oslobodzovania územia dnešnej Slovenskej republiky v našej posttotalitnej historiografii. Z textu publikácie je zrejмый dlhodobý záujem autora o skúmanú problematiku zdôraznený aj množstvom použitej primárnej aj sekundárnej literatúry vrátane verejných i súkromných archívnych zdrojov, dobových kroník miest a obcí či značného penza internetových prameňov. Bez okolkov možno sumarizovať, že medzera v opise priebehu oslobodzovacích bojov na Slovensku z rokov 1944 až 1945 zvýraznená nedávno historikom Jozefom Bystrickým bola knihou Marcela Maniaka práve pri okrúhlom výročí od skončenia predmetných vojnových zápolení vyplnená.

Rudolf Manik

KRONIKA

STÁLA VOJENSKÁ EXPOZÍCIA HISTORICKÉHO MÚZEA KRÉTY

Návštevník gréckeho ostrova Kréta a záujemca o tamojšie vojenské dejiny môže príjemnú dovolenku pri mori spojiť aj s návštevou Historického múzea Kréty, ktoré sa nachádza v jej hlavnom meste Heraklion (Iraklio, Ηράκλειο). Múzeum je situované v blízkosti prístavu s pevnosťou vybudovanou Benátskou republikou, ktorá si takisto zaslúži pozornosť. Od starého mesta je pritom vzdialené len niekoľko minút chôdze.

Historické múzeum návštevníkom ponúka možnosť zoznámiť sa s históriou ostrova prostredníctvom stálych i dočasných expozícií. V rámci stálych expozícií sú v múzeu prítomné trojrozmerné i dvojrozmerné predmety z rôznych oblastí poznania, ako sú napríklad archeológia, história, výtvarné umenie, geografia alebo etnografia. Vojenské dejiny sú návštevníkovi prezentované stálou expozíciou Od Merkúru po Ariadne (Kréta 1941 – 1945). Pútavý názov odkazuje jednak na krycí názov nemeckej výsadekovej operácie v roku 1941 a jednak na vilu Ariadne, v ktorej bola v roku 1945 podpísaná kapitulácia tamojšej nemeckej vojenskej posádky. Expozícia bola inštalovaná v roku 2010 a je situovaná na druhom poschodí múzea. Na ploche niekoľkých desiatok štvorcových metrov má tak návštevník možnosť zoznámiť sa s vojenskými dejinami Kréty v sledovanej etape.

Predmetnému obdobiu sa svojho času venovalo aj osobitné vojenské múzeum v Heraklionne, ktoré je však aktuálne (august 2025) zatvorené.

Ak sa bližšie zameriame na formálnu stránku expozície, popisy pod jednotlivými expozíciami sú vytlačené v gréckom i v anglickom jazyku. Okrem toho je v múzeu dostupný katalóg (opäť v oboch spomínaných jazykových mutáciách), ktorý si možno zakúpiť. Výstava sama pritom ponúka najmä dvojrozmerné predmety, ako sú fotografie, plány, mapy alebo dokumenty; trojrozmerné predmety (zbrane a výstroj) sú zastúpené len v menšej miere.

Vo vstupnej časti sa táto expozícia podrobne zaoberá už rokom 1940, keď fašistické Taliansko napadlo Grécko (v gréckej historiografii je toto obdobie nazývané ako tzv. albánska vojna). V súvislosti s vtedajšou úspešnou obrannou vojnou Grékov treba spomenúť, že prvú jednotku britského Commonwealthu sa na ostrove vyloďili už v novembri 1940 (približne 5000 mužov). Ďalšie sem boli prevelené po porážke Grécka v apríli 1941 a ich počet presahoval 20 000. Veliteľom spojeneckých síl na Kréte v predvečer nemeckej invázie v roku 1941 bol novozélandský generálmajor Bernard Freyberg. Ten mal pritom na ostrove k dispozícii nielen rozličné jednotky z britského impéria, ale aj príslušníkov tu dislokovaných gréckych vojenských jednotiek, ďalej kadetov gréckej vojenskej akadémie (známej ako Evelpidon), kadetov policajnej akadémie, policajtov slúžiacich na ostrove alebo záložníkov. Proti nemeckým agresorom sa však na ostrove postavili aj miestni civilisti bez ohľadu na vek, pohlavie, politické presvedčenie a sociálny status (vrátane kňazov).

Nemecká vojenská operácia na Kréte nadväzovala na predchádzajúcu porážku pevninského Grécka. V tejto súvislosti je zaujímavé, že napríklad grécka vláda na čele s premiérom Emmanouilom Tsouderosom spolu s kráľom Jurajom II. sa na Kréte presunula 23. apríla 1941. O mesiac neskôr (v noci z 22. na 23. mája 1941) bola odtiaľ evakuovaná na britskom torpédoborci HMS Decoy do Egypta.

Už od 14. mája 1941 bola Kréta systematicky bombardovaná nemeckým letectvom, pričom samotná operácia začala v skorých ranných hodinách 20. mája 1941. Prvá vlna parašutistov vtedy zaútočila na severe v oblasti Chania, zatiaľ čo popoludní vysadené sledy výsadekárov dostali rozkaz dobyť lokality Heraklion a Rethymnon. Rozhodujúcim pre osud ostrova sa

ukázalo dobytie letiska v Maleme už 22. mája 1941, hoci pozície v spomínaných lokalitách Heraklione a Rethymnone spojenci držali až do 29. mája 1941. V tento deň zároveň skončila evakuácia jednotiek. Ostrov sa Nemcom za cenu veľkých strát napokon podarilo dobyť.

Výstava, ako už bolo spomenuté, nie je zameraná len na túto operáciu. V ďalších paneloch zobrazuje krétske hnutie odporu, ktoré reagovalo aj na popravy civilistov a rukojemníkov. Miestny odboj pritom využíval ťažko prístupný, pomerne členitý horský terén ostrova, pričom postupne dochádzalo aj k stmelovaniu a lepšej koordinácii rozličných partizánskych skupín.

S týmto momentom úzko súvisia aj spojenecké spravodajské operácie. Počas okupácie ostrova sa naň infiltrovali desiatky spojeneckých agentov s vysielacími stanicami. K úspechom, na ktorých však mala podiel práve spolupráca s miestnym hnutím odporu, patrili napríklad zničenie niekoľkých lietadiel Luftwaffe na letisku Heraklion päťčlenným tímom SAS v roku 1942 alebo únos generála Heinricha Kreipeho v roku 1944. Výstava nezabúda ani na tragický osud miestnej židovskej komunity. Symbolom toho je napríklad aj potopenie lode Tanais, na ktorej boli transportovaní tamojší Židia (udialo sa tak paradoxne po zásahu britskej ponorky). Každodennému životu spojenému aj s nútenou prácou je venovaná ďalšia časť výstavy. V poslednej časti sa autori výstavy zamerali na postupné oslobodenie ostrova v rokoch 1944 – 1945. Ku kapitulácii nemeckej posádky došlo vo vile Ariadne v Knossose 9. mája 1945. Na záver výstavy sú ako určitá kuriozita umiestnené informácie o zbraniach a výstrojných súčiastkach, ktoré boli na Kréte dlhé dekády využívané na iné, civilné účely. Výstavu rozhodne odporúčame navštíviť. V múzeu je možné si okrem toho pozrieť aj dielo slávneho rodáka Doménikosa Theotokópulosa (prezývaného El Greco). V čase návštevy (august 2025) bol vystavovaný jeden obraz, druhý bol zapožičaný.

Peter Chorvát

VÝSTAVA CHLADNÉ ZBRANE – CESTA DEJINAMI V BALNEOLOGICKOM MÚZEU IMRICH A WINTERA V PIEŠŤANOCH

11. septembra 2025 bola vo vile Liska v Piešťanoch slávnostne otvorená výstava Chladné zbrane – cesta dejinami s podtitulom Chladné zbrane v zbierkach Balneologického múzea Imricha Wintera. Je potešiteľné, že hoci sa v tomto známom kúpeľnom meste nachádza Vojenské historické múzeum, aj Balneologické múzeum reflektuje témy z vojenstva a vojenských dejín vôbec. Nestalo sa to pritom prvýkrát.

Samotná výstava je umiestnená v dvoch miestnostiach na poschodí vily a ponúka chronologický prehľad používania chladných zbraní počínajúc pravekými bronzovými sekerkami a končiac novodobými kordíkmi slovenskej brannej moci z obdobia druhej svetovej vojny. Autori výstavy vhodne využili vlastné militáriá, ktorými Balneologické múzeum disponuje. Tie doplnili etiketážnymi textami (popismi), ktoré bližšie vysvetľujú, ako sa daná chladná zbraň používala, ošetrovala, nosila v rámci výstroja atď. Zaujímavé sú aj tematické presahy. Autori napríklad v jednom paneli zobrazujú činnosť klubu športového šermu Spadafora, ktorý bol v Piešťanoch aktívny v 30. rokoch minulého storočia. Ďalšou púťovou odbočkou sú exotické zbrane domorodcov, ktoré si z ciest po Indii doniesli manželia Lubošinskí. V tejto osobitnej časti sú zastúpené bojové tesáky, kopije, sekeromlaty a ďalšie zbrane.

Erudovaný sprievodný výklad a odpovede na otázky nám počas návštevy múzea poskytol historik Mgr. Andrej Bolerázsky.

Peter Chorvát

PREDNÁŠKA „AGENTÚRA ČESKOSLOVENSKÉHO VOJENSKÉHO SPRAVODAJSTVA 1945 – 1989“

Dňa 23. októbra 2025 sa v priestoroch reštaurácie Toto La Pergola v Bratislave uskutočnila odborná prednáška k problematike československého vojenského spravodajstva. Zorganizovali ju tri občianske združenia, ktorých členmi sú bývalí príslušníci bezpečnostnej a spravodajskej komunity (vojenskej a civilnej). Podujatia sa zúčastnil aj bývalý minister obrany Pavol Kanis.

Vedecký pracovník Vojenského historického ústavu Dr. Miloslav Púčik, CSc. vo svojej prednáške „Agentúra československého vojenského spravodajstva 1945 - 1989“ prezentoval najnovšie poznatky z archívneho výskumu a dosiahnutú úroveň vedeckého poznania o tejto doposiaľ málo známej problematike. V rámci diskusie priblížil dobovú atmosféru aj ukážkou relevantných archívnych dokumentov a komentárom o životných príbehoch niektorých predstaviteľov vojenského spravodajstva. Predsedovia plk. v. v. Jaroslav Gofjár (Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov), plk. v. v. Eduard Csonga (Vojenská spoločnosť Karpaty) a plk. v. v. Vladimír Samek (občianske združenie Veteranis Militum Nuntium Muneris) vystúpenie vojenského historika vysoko ocenili a poukázali na fakt, že prednáška poskytla účastníkom objektívny pohľad na zložitú problematiku budovania a činnosti výkonného prvku vojenského spravodajstva - agentúrneho úseku. Na záver vyslovili želanie zorganizovať podobnú akciu aj v budúcnosti. Plukovník v. v. Vladimír Samek pri tejto príležitosti ocenil prednášajúceho Dr. Miloslava Púčika, CSc. pamätnou medailou, ktorá bola vydaná pri príležitosti 30. výročia vzniku Vojenskej spravodajskej služby.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 27. 10. 2025

KONFERENCIA O KONCI DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY

V dňoch 12. a 13. novembra 2025 sa v priestoroch Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia „Na rozvalinách vojny“, ktorej cieľom bolo priblížiť nové poznatky o posledných mesiacoch druhej svetovej vojny a období, ktoré nasledovalo bezprostredne po jej ukončení. Konferencia sa konala pri príležitosti 80. výročia ukončenia tohto najničivejšieho vojnového konfliktu v dejinách ľudstva. Jedným z jej spoluorganizátorov bol aj Vojenský historický ústav. Dvojdňový program pozostával zo zaujímavých príspevkov usporiadaných do šiestich blokov. Za VHÚ tu výsledky svojho vedeckého výskumu prezentovali traja pracovníci Odboru vojensko-historických výskumov. PhDr. Igor Baka, PhD. vystúpil s príspevkom „K postaveniu civilného obyvateľstva v Pevnosti Bratislava“, Mgr. Zdenka Hešterová, PhD. s témou „Nemecký hospodársky poverenec Theobald Keyser a jeho činnosť na Slovensku v záverečných mesiacoch vojny (január – apríl 1945)“ a Mgr. Matej Medvecký, PhD. predniesol referát o povojnovom osude konfidenta Ústredne štátnej bezpečnosti Štefana Handera „Koniec ilegálnej kariéry – Štefan Handera po roku 1945“. Súčasťou podujatia boli aj podnetné diskusie na konci každého bloku. V závere prvého dňa konferencie sa uskutočnila panelová diskusia s historikmi na tému „Prach a krv – Európa a Slovensko na pomezí dvoch epoch“ a po nej premietanie dokumentárneho filmového príbehu 18-ročnej francúzsko-slovenskej partizánky s názvom „Naša Líza“. Po filmovom dokumente bola diskusia s režisérkou Veronikou Homolovou-Tóthovou. V rámci programu druhého dňa sa uskutočnilo aj spomienkové podujatie pri príležitosti Dňa vojnových veteránov. Spoločne s predstaviteľmi Ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ozbrojených síl Slovenskej republiky bola v areáli Pamätníka SNP zasadená ruža vojnových veteránov a odhalená Lavička cti generála Milana Rastislava Štefánika.

Text: VHÚ

*Foto: VHÚ, Múzeum SNP
www.vhu.sk 17. 11. 2025*

PREDNÁŠKA VOJENSKÉHO HISTORIKA NA SPOMIENKOVOM STRETNUTÍ V PEZINKU

Dňa 16. novembra 2025 bola v evanjelickom kostole v Pezinku pietna rozpomienka pri príležitosti 240. výročia úmrtia rakúskeho generálmajora Juraja Augusta (Georg August) von Mecklenburg-Strelitz. Spomienkovej bohoslužby sa zúčastnili viacerí významní hostia, súčasná hlava rodu, vojvoda Georg Borwin von Mecklenburg-Strelitz s manželkou, v sprievode primátora Pezinka Romana Mácsa a veľvyslanca Mgr. Ľubomíra Reháka, PhD.

Súčasťou spomienky bola aj prednáška historika Vojenského historického ústavu v Bratislave, PhDr. Michala Duchoňa, PhD., ktorý priblížil nielen život Juraja Augusta, ale predovšetkým jeho vojenskú kariéru. Jeho príbeh je príkladom rôznorodosti habsburskej armády, v ktorej službách sa ocitli nielen predstavitelia národov a národností monarchie, ale aj cudzinci. Ich životné osudy tak môžu byť zaujímavé aj v lokálnom kontexte.

Po skončení bohoslužieb, za hudobného sprievodu C. a k. orchestra, hostia položili veniec k epitafu, ktorý sa nachádza v areáli pezinského evanjelického kostola.

Juraj August, vojvoda von Mecklenburg-Strelitz sa narodil 16. augusta 1748 v severonemeckom meste Mirow ako najmladší syn kniežata Karola von Mecklenburg-Strelitz a kňažnej Alžbety Albertíny von Sachsen-Hildburghausen. Mecklenbursko-strelický dvor bol známy rodinnou atmosférou a veľmi dobrou protestantskou výchovou. Vojvoda Karol sa obklopoval množstvom mladých vzdelaných šľachticov, učencov a bol podporovateľom pietizmu.

Pretože vládu nad vojvodstvom prevzali starší bratia, najmladší syn bol predurčený na vojenskú službu. Jeho setra Šarlota (1744 – 1818) sa v roku 1761 vydala za britského kráľa Juraja III. A Juraj August ju sprevádzal na britský kráľovský dvor. Tu sa naučil jazyk a vstúpil do služieb kráľovského námorníctva. Vzhľadom na zdravotný stav a aj ťažké

podmienky na lodi, námorníctvo opustil. Po odchode z britských služieb krátko študoval v Leidene, navštívil Paríž a predovšetkým dlhší pobyt strávil v Ríme.

Následne vstúpil do rakúskej armády. V čase, keď pod vplyvom sedemročnej vojny došlo k ochladeniu vzťahov medzi habsburským Rakúskom a Veľkou Britániou, bol ako mladší brat britskej kráľovnej jedným z možných komunikačných kanálov, ktoré mohla využívať rakúska diplomacia. Cisárovná Mária Terézia ho menovala podplukovníkom jazdeckta a neskoršie získal aj hodnosť plukovníka. V roku 1769 mu dánsky kráľ udelil Rad slona, najvýznamnejšie dánske ocenenie. Dňa 3. mája 1771 bol Juraj August povýšený na generálmajora, pričom toto povýšenie nadobudlo platnosť 14. marca 1772.

Od roku 1778 bol majiteľom 12. kyrysnického pluku (neskôr v roku 1802 prečíslovaný na 4. dragúnsky regiment). V tom čase už bolo vlastníctvo pluku viac formálnejšie a majiteľ nemal také veliteľské a rozhodovacie právomoci, ako tomu bolo v minulosti. Pluk prevzal 23. októbra 1778 v čase prebiehajúcej vojny o bavorské dedičstvo, ktorá sa odohrávala medzi Pruskom a Rakúskom. Reálne prevzatie pluku nastalo 30. októbra 1778 v dolnorakúskom meste Retz, kde bol pluk po skončení vojenských udalostí umiestnený na zimné ubytovanie. Po podpísaní tešínskeho mieru, ktorým sa skončila vojna o bavorské dedičstvo (1779), bolo mierovým pôsobiskom uhorské mestečko Mór (v dnešnom severozápadnom Maďarsku).

Z vojenskej kariéry Juraja Augusta sa zachovali viaceré vojenské anekdoty, ktoré nám približujú aj jeho ľudskú stránku. Jednou z nich je príhoda, ktorá sa mala uskutočniť v roku 1782 počas manévrov v Prahe. Tu si získal za svoje veliteľské schopnosti ocenenie cisára Jozefa II. a poľného maršala Ernsta Gideona von Laudon, ktorý sa k pochvalným vyjadreniam cisára vyslovil s humorom jemu vlastným: „ak by bol Juraj August oddaný boju tak ako pekným ženám, tak by mal pre Vaše veličenstvo hodnotu desaťtisíc mužov.“

Juraj August sa výrazne angažoval v slobodomurárskom hnutí, istý čas bol aj provinčným veľmajstrom v Prahe. Zomrel bezdetný 6. novembra 1785 v Trnave, pochovaný bol v Pezinku. Pretože v takmer rovnakom čase (7. novembra) zomrel významný člen slobodomurárskeho hnutia, uhorský aristokrat a chorvátsky bán František Esterházy, úmrtie oboch si uctili vo významnej viedenskej lóži Zur gekrönten Hoffnung 17. novembra 1785 za znenia tónov pohrebnej skladby, ktorú na tento účel zložil W. A. Mozart (Maurerische Trauermusik, in C minor. K. 477).

Vzhľadom na nedostatok historických podkladov nie je objasnený vzťah Juraja Augusta von Mecklenburg-Strelitz k Pezinku a uloženie jeho telesných ostatkov na tunajšom cintoríne. Možným vysvetlením je bližší vzťah so šľachtickou rodinou Bojanowskych, žijúcich v Pezinku, ktorej príslušníci slúžili v 12. pluku. Vojvoda mohol byť tiež donátorom výstavby nového evanjelického kostola, ktorý bol dokončený v roku 1783, keďže je doložená jeho podpora evanjelikov v armáde. To by dosvedčovalo práve vyhotovenie epitafu zo strany evanjelickej obce, ktorý sa zachoval do dnešných čias.

Telesné pozostatky vojvodu boli v roku 1852 prenesené do Meklenburska, kde je pochovaný v rodinnej hrobke v Mirowe.

Text: VHÚ

Foto: Mgr. Lubomír Reháček, PhD.

www.vhu.sk 04. 12. 2025

KONFERENCIA „KORENE POZNANIA – VZDELÁVANIE V HISTORICKÝCH SÚVISLOSTIACH“

V dňoch 13. – 14. novembra 2025 sa v priestoroch Koncertnej sály Západoslovenského múzea v Trnave konala pri príležitosti 390. výročia založenia Trnavskej univerzity vedecká konferencia „Korene poznania – vzdelávanie v historických súvislostiach“. Na prípravu podujatia participovali Západoslovenské múzeum v Trnave, Trnavský samosprávny kraj, Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave, Múzeum školstva a pedagogiky, Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity a Spolok trnavských historikov SHS pri SAV – Tyrnavia.

Hlavným zámerom konferencie bolo upriamiť pozornosť na dejiny vzdelávania na Slovensku a faktory, ktoré ho ovplyvňovali v kontexte historického vývoja. Cieľom bolo najmä doplniť a rozšíriť informácie o vzdelávaní a jeho spôsoboch naprieč storočiami, priniesť nové informácie o význame a pôsobení Trnavskej univerzity v rokoch 1635 – 1777 i o iných vzdelávacích inštitúciách, ktoré v minulosti na našom území pôsobili.

Odborníci z rôznych vedeckých, univerzitných, archívnych i múzejných inštitúcií postupne vo vyše 30 konferenčných príspevkoch rozdelených do piatich tematických blokov predstavili svoje témy a pokryli tak obdobie dejín vzdelávania od stredoveku až po súčasnosť.

Prvý blok prednášok bol venovaný stredovekému a ranonovovekému školstvu s dôrazom na úlohu cirkevných rádov, ktoré tvorili základ pre šírenie vzdelanosti v Uhorsku ako aj dejinám školstva v Trnave.

Druhý prednáškový blok nadviazal na túto tému a zdôraznil bohaté kultúrne pozadie Trnavskej univerzity, jej pôsobenie v barokovej Trnave ako aj vplyv na regionálne knižné a jazykové prostredie.

Posledný blok prvého dňa konferencie bol venovaný uhorskému školstvu v 15. – 18. storočí, s dôrazom na jedinečné postavenie a úlohu jezuitov v tejto oblasti.

Druhý deň konferencie odštartoval blok prednášok venovaný novovekému školstvu v Uhorsku, v ktorom prednášajúci priblížili pestrú škálu tém od konfesijného školstva až po sociálnu oblasť vzdelávania.

Posledný blok prednášok bol venovaný dejinám školstva v 20. storočí. Jednou z tém tohto bloku bolo aj československé vojenské školstvo ako súčasť vzdelávacieho systému v 20. storočí. PhDr. Viera Jurková, kurátorka VHM Piešťany, predstavila vo svojom vystúpení tento osobitý typ vzdelávacích inštitúcií v kontexte historického, ideologického i spoločenského vývoja spoločnosti v medzivojnovom i povojnovom Československu. Po každom bloku nasledovala bohatá odborná diskusia.

Všetky prednesené príspevky budú publikované v zborníku Západoslovenského múzea v Trnave, ktorý vyjde v budúcom roku. Súčasťou programu bola aj dramatizovaná prehliadka dejín Trnavy v podaní Divadla z Malého Ríma.

Konferencia vytvorila priestor pre reflektovanie dejín školstva od stredoveku až po moderné vzdelávacie inštitúcie 20. storočia. Jednotlivé príspevky ukázali, že vývoj vzdelávania bol vždy úzko prepojený s politickými, náboženskými a kultúrnymi procesmi svojej doby, a že školské prostredie zároveň formovalo identitu miestnych komunít i intelektuálne smerovanie krajiny.

Trnavský samosprávny kraj
Západoslovenské múzeum v Trnave
Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave

a spoluorganizátori
Múzeum školstva a pedagogiky
Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave
Spolok trnavských historikov SHS pri SAV - Tyrnavia

Vás pozývajú na vedeckú konferenciu

Korene poznania

vzdelávanie v historických súvislostiach

Pri príležitosti 390. výročia založenia Trnavskej univerzity (1635)

Piest hanby, ktorý slúžil študentom Trnavskej univerzity ako hračka počas imatrikulácií (zo zbierok ZsM v Trnave)

V dňoch 13. a 14. novembra 2025
v koncertnej sále Západoslovenského múzea v Trnave
Múzejné námestie 3

www.zsmuzeum.sk

partneri

TRNAVSKÉ

Región
Trnava

Muzeum.SK

Zaži!
Trnava

REPORT TRNAVA

TRNAVSKÝ HLAS

DOMESTA SK

Informujeme návštevníkov, že priestory sú monitorované a podujatie je snímané na propagačné účely

Text: VHÚ

Foto: Martin Jakubčín, Západoslovenské múzeum v Trnave

www.vhu.sk 27. 11. 2025

MUZEOLOGICKÝ SEMINÁR MUZEUM A KULTURNÍ PAMĚŤ

V dňoch 25. – 26. novembra 2025 sa v Masarykovom múzeu v Hodoníne konal Muzeologický seminár na tému Muzeum a kulturní paměť, ktorý organizovalo múzeum v spolupráci s Asociácií muzeí a galerií České republiky a s podporou Ministerstva kultúry ČR. Seminár sa zamerával na kľúčovú úlohu múzeí v uchovávaní, interpretácii a odovzdávaní kultúrnej pamäte, ktorá formuje identitu spoločnosti a spája nás s našou minulosťou. V sále Evropa sa predstavilo viacero odborníkov z prostredia českých i slovenských vysokých škôl (Univerzita Tomáša Baťu v Zlíne, Univerzita Karlova v Prahe, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave) a múzeí (Národní zemědělské muzeum v Prahe, Moravské zemské muzeum v Brne, Vlastivědné muzeum Jesenícka v Jeseníku, Muzeum romské kultury v Brne, Technické muzeum v Brně, Múzeum SNP v Banskej Bystrici a iné). Vojenský historický ústav - Vojenské historické muzeum Piešťany na seminári zastupoval Mgr. Lukáš Danko.

Prvý deň pozostával z troch blokov a kultúrneho programu. Na úvod mala príhovor riaditeľka Masarykova muzea v Hodoníne, Mgr. Irena Chovančíková a vedúci Odboru kultúry a pamiatkovej péče Jihomoravského kraja, Mgr. Petr Fedor. Následne odznelo v troch blokoch pätnásť príspevkov. Program pokračoval komentovanou prehliadkou výstavy Dárky, ktoré pobaví, poteší a poučí s Mgr. Tomášom Grónskym. Účastníci mali taktiež možnosť navštíviť Zámeček, v ktorom bola pripravená ukážka edukačného programu Masaryk Světobežník s Mgr. Dagmar Martinkovou, Ph.D. Záver prvého konferenčného dňa spestrilo divadelné predstavenie hodonínskej divadelnej partie Teatrál s názvom Archivářka, ktorá sa zaoberala tragédiou bombardovania Hodonína v roku 1944.

Druhý deň sa predstavilo svoje príspevky ďalších päť prednášajúcich, medzi ktorými bol aj príspevok Mgr. Lukáša Danka s názvom Prezentácia a popularizácia vojenských dejín Slovenska vo Vojenskom historickom múzeu Piešťany. Príspevok sa zameriaval na analýzu foriem a metód, ktorými múzeum sprostredkúva vojensko-historické témy širokej verejnosti. Diskusiu ku každému bloku obidva dni

moderoval PhDr. Marek Vařeka, Ph.D. Druhý deň bol následne zakončený návštevou Lednicko-valtického areálu. Účastníci si prezreli zámok Valtice a jeho interiérové priestory, kde bol sprístupnený aj vianočný okruh. Posledným bodom programu bola návšteva Národního zemědělského muzea - Muzea vinařství, zahradnictví a krajiny vo Valticiach, kde si návštevníci prešli modernou expozíciou plnou interaktívnych prvkov.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 10. 12. 2025

XIX.

Masarykovo muzeum v Hodoníne
ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií České republiky, z. s.,
a s podporou Ministerstva kultury České republiky

pořádá muzeologický seminář
MUZEUM A KULTURNÍ PAMĚŤ

25.—26. 11. 2025
Sál Evropa | Národní třída 21, Hodonín

Seminář se zaměří na roli muzea v době digitální transformace a společenských polarizací – na způsoby, jimiž dnes instituce pracují s pamětí, autenticitou a veřejným prostorem interpretace.

Hlavní témata

- Jak kulturní paměť funguje a čím může být ovlivňována?
- Jakou má funkci a vlastnosti?
- Jak s kulturní pamětí pracují muzea a jaké prostředky k tomu využívají?
- Jak se daří interpretovat komplikovaná a emotivně zbarvená témata jako jsou války, holocaust, komunismus aj.?

* Kromě teoretické roviny bychom se rádi zaměřili také na konkrétní příklady: Například zkušenosti muzeí, která se zabývají prezentací historie 20. století, paměti národa či ukázkou konkrétních edukačních programů k těmto tématům a zpětnou vazbu návštěvníků.

PŘIHLÁŠENÍ pouze e-příhláškou
forms.gle/cZeNoXjW7ekoAGsh7

- do 20. 9. 2025 účastníci s příspěvkem
- do 7. 11. 2025 běžní účastníci

MASARYKOVÉ MUZEUM V HODONÍNĚ | Jihomoravský kraj | MČ | MINISTERSTVO KULTURY

PREDNÁŠKY VEDECKÉHO PRACOVNÍKA VOJENSKÉHO HISTORICKÉHO ÚSTAVU V JAPONSKU

O vojenské dejiny Slovenska je záujem aj v Japonsku. Pracovník OVHV VHÚ Mgr. Peter Chorvát, PhD. absolvoval v dňoch 2. a 3. decembra 2025 dve prednášky na Fakulte urbánnych vied Univerzity Meijo v meste Nagoya. Celé spomínané podujatie inicioval a organizačne pripravil profesor Chiharu Inaba pôsobiaci na spomínanej univerzite a špecializujúci sa primárne na rusko-japonskú vojnu. Obe prednášky na seba tematicky nadväzovali. Autor v nich japonských študentov zoznámil s viacerými témami, ako sú československé zahraničné vojsko (légie), tzv. prvý zahraničný odboj, vznik Československa, ďalej vojenské súvislosti jeho obrany v 30. rokoch 20. storočia až po rozpad štátu v roku 1939 a vznik Slovenskej republiky.

Počas zahraničnej pracovnej cesty Peter Chorvát zároveň absolvoval viaceré bilaterálne rokovania s japonskými kolegami. Okrem spomínaného profesora Inabu sa ich zúčastnili aj Susumu Nagayo (významný japonský slovakista), Tadashi Kano (odborník na ruské dejiny) alebo Radomír Compel (rodák z Kežmarku pôsobiaci na univerzite v Nagasaki). Témou rozhovorov bola najmä potenciálna spolupráca a vzájomné publikačné možnosti v budúcnosti.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 15. 12. 2025

ÚČASŤ NÁŠHO VEDECKÉHO PRACOVNÍKA NA MEDZINÁRODNOM SYMPÓZIUM SPRAVODAJSKÝCH DÔSTOJNÍKOV

Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov (ABSD) zorganizovala XVII. medzinárodné sympóziu „OSINT v prostredí spravodajských služieb“. Sympóziu sa uskutočnilo dňa 17. 12. 2025 v priestoroch Paneurópskej vysokej školy v Bratislave.

Sympózia sa zúčastnil aj samostatný vedecký pracovník Vojenského historického ústavu Miloslav Půčík. Vo svojom príspevku „Historické súvislosti budovania OSINT-u (Open Source Intelligence – Spravodajstvo z otvorených zdrojov) v československom vojenskom spravodajstve“ prezentoval odbornej a laickej verejnosti súčasnú vedeckú úroveň poznania o jednom z druhov spravodajskej spôsobilosti vojenského spravodajstva.

S príspevkami vystúpili tiež bývalí vysokí funkcionári vojenského výzvedného spravodajstva, Slovenskej informačnej služby a Úradu pro zahraniční styky a informace České republiky.

Príspevkom predchádzal príhovor predsedu Osobitného kontrolného výboru na kontrolu Vojenského spravodajstva NR SR Tomáša Valáška.

Sympózia sa zúčastnili aj predsedovia partnerských subjektov - Vojenské združenie Karpaty a Veteranis Militum Nuntium Muneris.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 07. 01. 2026

HODINA DEJEPISU V TERÉNE A SPOMIENKOVÉ STRETNUTIA PRI PRÍLEŽITOSTI 81. VÝROČIA OSLOBODENIA MESTA SVIDNÍK

V pondelok 19. januára 2025 sa konali spomienkové stretnutia pri príležitosti 81. výročia oslobodenia mesta Svidník. Pietne akty pripomínajúce hrdinstvo a obete československých a sovietskych vojakov sa podľa štandardného scenára uskutočnili najskôr v areáli Pamätníka 1. československého armádneho zboru na Dukle, potom pokračovali kladením vencov pri Pamätníku sovietskej armády vo Svidníku a napokon boli ukončené pri soche armádneho generála Ludvíka Svobodu vo Svidníku. Mestský úrad vo Svidníku v spolupráci s Vojen-

ským múzeom opäť zorganizoval dňa 20. januára 2026 už štvrtý ročník úspešného podujatia Hodina dejepisu v teréne, v rámci ktorého sa mohli žiaci základných škôl vo Svidníku zúčastniť netradičného vyučovania v priestoroch múzea. Podujatie pútavou a netradičnou formou priblížilo históriu Karpatsko-duklianskej operácie a oslobodenia mesta v druhej svetovej vojne. Počas akcie žiaci spolu s učiteľmi absolvovali najskôr podrobnú komentovanú prehliadku Centrálnej expozície s názvom Vojenské dejiny Slovenska v rokoch 1914 – 1945. Počas prednášky sa oboznámili s priebehom bojov v prvej a druhej svetovej vojne na našom území. Následne v zmodernizovaných priestoroch múzea mali možnosť pozrieť si prvú časť vojnového dokumentu s názvom Dukla – krev a mýtus: Osudný obzor a získať množstvo informácií súvisiacich s predpokladmi a priebehom Karpatsko-duklianskej operácie na území dnešnej Poľskej republiky a Slovenskej republiky. Netradičnú hodinu dejepisu napokon zakončila komentovaná prehliadka Parku bojovej techniky a Pamätníka sovietskej armády nachádzajúcich sa v tesnej blízkosti budovy múzea. Získané poznatky počas akcie budú môcť žiaci využiť v rámci pripravovanej vedomostnej súťaže s názvom Svidník a okolie v čase druhej svetovej vojny, realizovanej pri príležitosti 81. výročia ukončenia druhej svetovej vojny a Dňa víťazstva nad fašizmom už začiatkom mája.

Text: VHÚ

*Foto: VHÚ, mesto Svidník
www.vhu.sk 22. 01. 2026*

Pokyny pre autorov

Formálne náležitosti príspevkov

Príspevky do Vojenskej histórie posielajte v textových editoroch **Word**. Poznámky vrátane bibliografických odkazov je potrebné vkladať pomocou programu Word vkladaním poznámok/ odkazov pod čiarou – nie mechanickým spôsobom.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Súhrnný zoznam použitej literatúry treba uvádzať v abecednom poradí na konci príspevku. Zoznam je potrebné štruktúrovať podľa typu zdroja na:

- „Archívne pramene“;
- „Publikované pramene“;
- „Dobová tlač“;
- „Monografie a zborníky ako celok“;
- „Kapitoly v monografiách, štúdie a články“;
- „Internetové zdroje“.

K štúdiu je potrebné pripojiť **abstrakt** (v slovenčine, do 10 riadkov), **5 kľúčových slov** v slovenskom jazyku; **resumé** v slovenčine v rozsahu cca jednej normovanej strany.

Prosíme zaslať **osobné údaje** o autorovi/autorke: rodné číslo, adresu, číslo účtu v tvare IBAN, telefonický a emailový kontakt, adresu zamestnávateľa a digitálne identifikačné číslo ORCID. Zasláním príspevkov a osobných údajov dávajú autori redakcii a určeným pracovníkom plný súhlas na ich spracovanie, pričom tí plne rešpektujú pravidlá GDPR na ochranu osobných údajov.

Text sa posíla **bez zalamovania a špeciálnych úprav**, odstavce bez tabulátora. Písmo Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1,5. V prípade citácií prameňov sa text píše kurzívou, pri citovaní sekundárnej literatúry bez kurzívy. Riadkovanie textu pod čiarou 1, veľkosť písma 10.

Obrazové prílohy poprosíme zasielať samostatne vo formáte jpg, jpeg, bmp v rozlíšení min. 300 dpi a riadne označené a identifikovateľné. V texte uveďte, kde by mal byť obrázok umiestnený. Tabuľky, grafy treba zasielať v osobitnom súbore v štandarde xls,xlsx (Excel).

Rozsah príspevkov

Rozsah **štúdií** by mal mať minimálne 27 000 znakov (15 normostrán) a maximálne 72 000 znakov (40 normostrán) vrátane poznámkového aparátu a medzier.

Recenzie môžu byť v rozsahu od 7200 (4 normostrany) do 27 000 znakov (15 normostrán).

Anotácie a správy majú mať rozsah do 5400 znakov (3 normostrany).

Pri anotáciách a recenziách je potrebné uvádzať kompletnú bibliografickú informáciu o diele.

Citačná norma STN ISO 690

Základnou citačnou normou je **STN ISO 690** – Dokumentácia. Bibliografické odkazy.

Všeobecné pravidlá

Jazyk. Väčšina údajov pre bibliografický odkaz sa uvádza v *jazyku citovaného dokumentu*, pretože sa preberá z citovaného dokumentu. Existujú však aj výnimky v prípade údajov, ktoré nepreberáme priamo z informačného zdroja, ale ich dopĺňame: rozsah strán, formát a typ nosiča, dostupnosť, údaj o citovaní. Tieto údaje zaznamenávame v jazyku citujúceho dokumentu (slovenčine).

Príklady:

- anglický zdroj: MORGAN, Philip. Studying Fascism from the Particular to the General. In: *East Central Europe*, 2010, Vol. 37, s. 334 – 337. [v slovenčine údaj o stranách]

- nemecký zdroj: LIEB, Peter. Täter aus Überzeugung? Oberst Carl von Adrian und die Judenmorde der 707. Infanteriedivision 1941/1942. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jg. 50, Heft 4, s. 523 – 557. Dostupné na: «

https://www.ifz-muenchen.de/heftarchiv/2002_4_1_lieb.pdf». [v slovenčine údaj o stranách a dostupnosti]

Odkaz na už citovaný zdroj v texte

Pozor zmena! Neuvádzať ref., ako to bolo doteraz.

Zdroj, ktorý bol už v texte citovaný, uvádzame v skrátenej podobe obsahujúcej údaje:

priezvisko, skrátený názov diela, strana. Príklady:

LIEB, *Täter aus Überzeugung?*, s. 526.

MORGAN, *Studying fascism*, s. 336.

Názvy zdrojov ako celkov sa píše kurzívou. Pri častiach z tradičných informačných zdrojov uvádzame kurzívou názov hostiteľského informačného zdroja.

Ak nie je **vydavateľ** známy, použije sa medzinárodne zrozumiteľný tvar [s. n.].

Ak nie je uvedený **rok** vydania, ale vieme si ho odvodiť, uvedieme ho v hranatých zátvorkách [1980], ak nie je možné rok vydania dohľadať, uvedieme [s. a.].

Ak nie je uvedené **miesto** vydania, uvedieme [s. l.].

Ak sa vyskytne **viac vydavateľstiev** s rozličným rokom vydania, zápis je: Blackburn, 1998; Oxford University Press, 2003.

Na vymedzenie časového, dĺžkového, rozsahového aspektu sa používa **pomlčka** ako znamienko vety. Príklady: v rokoch 1848 – 1865, dosah 200 – 300 metrov, 15 – 20 mužov, na stranách 238 – 239.

ISBN a ISSN uvádzame až v záverečnom zozname literatúry, nie v poznámkach pod čiarou.

Bibliografický odkaz končí vždy bodkou, aj ak je posledným údajom dostupnosť online zdroja.

Ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Pri **online zdrojoch** uvádzame „Dostupné na:“ a hyperlink ako https alebo https URI, napr. Dostupné na: « <https://www.ustrcr.cz/uvod/doba-nesvobody-1938-1945/nemeckebezpecnostni-a-represivni-slozky/> ».

Dátum citovania/zobrazenia/sprístupnenia je povinný len pre tzv. dynamické online informačné zdroje, tzn. pre zdroje, ktoré menia (aktualizujú, revidujú) svoj obsah, príp. ho dopĺňajú (= zdroje na pokračovanie). Príklad zápisu: [cit. 12. 12. 2023].

Vzory bibliografických odkazov

Archívne pramene

Vojenský historický archív (VHA) Bratislava, f. Archívna zbierka 11, šk. 9, č. 447 291, štátny tajomník Zahraničného úradu Ernst von Weizsäcker nemeckému konzulovi v Bratislave 17. 3. 1939.

Archív Múzea SNP, f. XII (Dokumenty memoárového charakteru), S 490/93, Xerokópia spomienok, Alfréd Rusnák /Rosenbaum/: VI. pracovný tábor, Hajfa, október 1977, s. 18.

Národní archiv Praha (NA), f. 136 – Auswertiges Amt Berlin, sig. 136-71-3, č. 588 785-6, nočná služba 23/24. 3. 1939 – záznam hovoru s Abwehrstelle des OKW, Gruppe I.

Archiwum Akt Nowych Warszawa (AAN), f. Mikrofilmy aleksandryjskie, mf. T-77, R 879, č. 626 803, č. 627 023-35, správa o činnosti DHM od apríla do septembra 1940.
Magyar Országos Levéltár Budapest (MOL), P 439 – a Kossuth család iratai. 2. csomó. 1800 – 1851. A Kossuth Család Családülési jegyzőkönyve. Prothocollon Inclytæ Familiae Kossuth de Udvard.

Príklad na citovanie **telefonického rozhovoru**: STRMEŇ, Vladimír – VARGA, Peter. [Bez názvu]. Telefonický rozhovor. 10. 10. 2015, 10:25.

Publikované pramene

BYSTRICKÝ, Jozef – ŠUMICHRAS, Peter (eds.). *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2004. 120 s. ISBN 80-89169-02-3.

SEGEŠ, Vladimír – ŠEĐOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1387 – 1526. Zv. I/3*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013. 352 s. ISBN 978-80-89523-25-2.

TUKYDIDES. *Dejiny peloponézskej vojny*. Preložil Kuklica, Peter. Bratislava : Tatran, 1985. 552 s.

Príklady na citovanie **mapy**:

BAŇACKÝ, Vladimír – ŠABOLA, Anton. *Geologická mapa Záhorskej nížiny*. 1 : 50 000. Kartografický ústav, 1973. 500 x 420 mm.

Príklad na citovanie **zaznamenaného telefonického rozhovoru**: NIXON, Richard Milhous

– COLSON, Charles. [Bez názvu]. Telefonický rozhovor; online. 18. 7. 1972, 07:58- 08:18. Prepis dostupný na: <https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/forresearchers/find/tapes/watergate/trial/exhibit_01.pdf>. [cit. 19. 11. 2022].

Dobová tlač

Výcviková dôstojníci Hlinkovej gardy. In: Slovák, 1938, 18. decembra, č. 288, s. 1.
Nové časy – Orgán Sdruženia slovenských legionárov, 1931, roč. 5, 30. októbra, č. 7 – 10, s. 14.

Monografie a zborníky ako celok

ZATKOVÁ, Jana. *Zabudnutí vojaci. Zajatci v oblasti Vojenského veliteľstva Bratislava 1914 – 1918*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013. 175 s. ISBN 978-80-89523-21-4.

HOLEC, Roman. *Trianon – triumf a katastrofa*. Bratislava : Albert Marenčin, 2020. 368 s. ISBN 978-80-569-0588-3.

Kapitoly v monografiách, štúdie a články

ČAPLOVÍČ, Miloslav. Milan Rastislav Štefánik. In: ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica a kol. *Undaunted by Exile! To the Victims of Religious, Political, National and Racial Persecutions in Central Europe between the 16th and 20th Century with an Accent on the Czech Lands*. Praha : Historický ústav, 2015, s. 145 – 159. ISBN 978-80-7286-259-7.

CHORVÁT, Michal. „Die Katze muss weg!“ Odchod českého obyvateľstva zo Slovenska 1938. In: *Právněhistorické studie*, 2018, roč. 48, č. 2, s. 75 – 92. ISSN 0079-4929.

MEDVEČKÝ, Matej. Československí vojenský diplomati po skončení 2. svetovej vojny. In: BINAR, Aleš a kol. *Ozbrojené sily a československý stát*. Brno : Univerzita obrany, 2020, s. 275 – 286. ISBN 978-80-7582-353-3.

Elektronické zdroje

SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Pušky rakousko-uherské branné moci – 1. díl*. Zverejnené 2. 3. 2015. Online. Dostupné na: <<https://www.vhu.cz/pusky-rakousko-uherske-branne-moci-1-dil/>>.

SCULLION, Séan F. *Continuing the fight: Three anarchists from Spain in the British army, 1939 – 1945*. Online. Dostupné na: <<https://freedomnews.org.uk/2023/08/07/continuing-the-fight-three-anarchists-from-spain-in-the-britisharmy-1939-1945/>> [cit. 9. 11. 2023].

Príklad na citovanie **podcastu**: OLIVER, Zajac – VALENT, Jaroslav. *Napoleon svojich súperov ničil s mechanickou presnosťou*. Podcast. SME, zverejnené 5. 11. 2023. Dostupné na: <<https://podcasty.sme.sk/c/23240172/napoleon-svojich-superov-nicil-s-mechanicou-presnostou.html>>. [cit. 3. 3. 2024].

Príklad na citovanie **blogu**: STEHLÍK, Michal. *Zápotocký a válečné zločiny? Mezi fámou a realitou*. Blog. Zverejnené: 19. 3. 2021. Dostupné na: <<https://blog.aktualne.cz/blogy/michal-stehlik.php?itemid=39313>>. [cit. 4. 8. 2022].

Príklad na citovanie **online mapy**: GIS mesto Nitra. Mapa; online. Verzia 0.0.5.1. [s. n.]. Dátum aktualizácie 23. 04. 2019. Dostupné na: <<https://gis.nitra.sk/>>. [cit. 25. 8. 2022]. GOOGLE. Google maps. Online. 2023. Dostupné na: <<https://www.google.sk/maps/@48.3125969,18.0182667,12z?hl=sk>>. [cit. 25. 2. 2023].

Príklad na citovanie **príspevku na sociálnej sieti**: POST BELLUM SK. *Ďalší pokus o odkúpenie Tisovho domu*. Príspevok na Facebooku. Zverejnené 22. 4. 2024. Dostupné na: Facebook <<https://www.facebook.com/postbellumsk>>. [cit. 25. 4. 2024].

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Vojenská história 1/2026

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave

v spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Kontaktná adresa: miloslav.caplovic@vhu.sk

Redakcia časopisu: Mgr. Peter Chorvát, PhD., Mgr. Matej Medvecký, PhD.,

PhDr. Katarína Mináriková

Jazyková redakcia: Mgr. Tamara Janecová, PhD.

Kontaktná adresa redakcie: vojenskahistoria@vhu.sk

Grafická úprava: Pavla Takácsová

Redakčná rada: PhDr. Igor Baka, PhD. (predseda) – Vojenský historický ústav, Bratislava; PhDr. Milena Balcová (podpredsedníčka) – Vojenský historický ústav-Vojenský historický archív, Bratislava; PhDr. Viliam Čičaj, PhD. – Historický ústav SAV, Bratislava; doc. Mgr. Michal Habaj, PhD. – Masarykova univerzita, Brno, Česká republika; PhDr. Viera Jurková – Vojenský historický ústav-Vojenské historické múzeum, Piešťany; Mgr. Peter Kralčák, PhD. – Vojenský historický ústav-Vojenský historický archív, Bratislava; prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD. – Právnická fakulta UK, Bratislava; PhDr. Slavomír Michálek, DrSc. – Historický ústav SAV, Bratislava; PhDr. Richard Pavlovič, PhD. – Štátny archív, Košice; doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD., Bratislava; PhDr. Michal Schvarc, PhD. – Historický ústav SAV, Bratislava; doc. PhDr. Marek Syrný, PhD. – Filozofická fakulta UMB, Banská Bystrica; plk. v. v., PhDr. Peter Šumichrast, PhD. – Vojenský historický ústav, Bratislava; PhDr. Marian Uhrin, PhD. – Múzeum SNP, Banská Bystrica

Medzinárodná redakčná rada: plk. prof. Dr. Tibor Balla, DrSc. – Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztviselői Kar, Budapest; Dr. István Janek, PhD. – Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest; PhDr. Michal Lukeš, PhD. – Národní muzeum, Praha; Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. – Uniwersytet Warszawski, Warszawa; PhDr. Jiří Rajlich – Vojenský historický ústav, Praha; Dr. Harold E. Raugh, Jr., U.S. Army Europe, APO AE 09096 USA; Dr. Martin Zückert – Collegium Carolinum e. v. Forschungsinstitut für die Geschichte Tschechiens und der Slowakei, München

Časopis je indexovaný v medzinárodných databázach:

Scopus

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)

European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)

Index Copernicus (ICI)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Schválené do tlače dňa: 16. marca 2026

EV734/08

IČO vydavateľa: 00309591

Nepredajné

ISSN 1335-3314 (print), 1338-7154 (pdf)

Tlač: DMC s.r.o., J. Murgaša 100, 940 64 Nové Zámky

Predná strana obálky: Fotografia - Bitka pri Moháči (1526) znázornená na dobovej rytine.

(Foto: VHÚ-VHA Bratislava).